

Geliş Tarihi / Received Date
01.09.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date
07.12.2022

Maarif Yıllıklarına Göre Balıkesir’de Eğitim (1950-1960)

Education in Balıkesir According to the School Yearbooks (1950-1960)

Ferruh KAYALAN¹

Öz

Balıkesir, geçmişten günümüze devr aldığı eğitim-öğretim kurumları ile eğitim alanında köklü bir şehirdir. Bu yönü ile Balıkesir yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk zamanlarında eğitim alanında yapılan bir çok yeniliğe uyum sağlamada sıkıntı yaşamamıştır. Bununla birlikte 1950'den itibaren Demokrat Parti zamanında da Balıkesir’de eğitim alanında büyük gelişmeler yaşanmış ve Balıkesir genelinde eğitimin yaygınlaştırılması için önemli faaliyetler yapılmıştır. Eğitimin yaygın hale getirilebilmesi için Balıkesir’e bağlı merkez, ilçe ve köylere yeni okullar inşa edilmiş ve okur-yazar oranında ciddi bir artış yaşanmıştır. 1950’den sonra ilkokul, ortaokul, orta meslek ve teknik öğretim okulları, lise ve yüksekokul sayılarında bir artış olduğu için öğretmen ve öğrenci sayılarında da önceki yıllara göre gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Bu bilgilerden hareketle hazırlanan çalışmanın amacı Maarif Yıllıklarına göre Balıkesir’de 1950-1960 yılları arasında eğitim alanında yapılan faaliyetler ve bu faaliyetlerin Balıkesir vilayetinde söz konusu alanda meydana getirdiği değişiklikleri ortaya koymaktır. Bu çalışmada Maarif Yıllıklarına göre önce 1923-1950 yılları arasında Balıkesir’deki eğitim kurumlarının genel anlamda belirli periodlarla okul, öğretmen ve öğrenci durumları sayısal veriler üzerinden incelenmiştir. Böylece DP öncesi dönemde eğitimde neler yapıldığı görülmeye çalışılmıştır. Daha sonra ise yine aynı yıllıklar kullanılarak 1950-1960 yılları arasında Balıkesir’de bahsi geçen alanlarda sayısal veriler üzerinden ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır. İncelemeler sonucu elde edilen bilgiler döküman analiz tekniği kullanılarak DP dönemi Balıkesir’de eğitim konusu aydınlatılmaya çalışılmıştır. Ortaya konulan bu çalışmada başta Maarif Yıllıkları olmak üzere konu ile ilgili araştırma ve inceleme eserlerden de istifade edilmiş ve Balıkesir’de 1950-1960 yılları arasında eğitim alanındaki gelişmeler kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Eğitim, Öğretmen, Öğrenci, Okur-yazar.

Abstract

Balıkesir is a deep-rooted city in terms of education with the educational institutions it has taken over from the past. In this aspect, Balıkesir had no problem in adapting to many innovations carried out in the field of

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Balıkesir/TÜRKİYE, E-mail: ferruh_81@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0544-0454.

education in the early days of the newly established Turkish Republic. Additionally, great developments have been experienced in the field of education in Balıkesir since 1950, during the time of the Democrat Party, and important activities have been carried out for the extension of education activities in Balıkesir. In order to make education widespread, new schools were built in the city centre, districts, and villages of Balıkesir, and there was a serious increase in the literacy rate. Since there was an increase in the number of primary, secondary, secondary vocational and technical education schools, high schools, and colleges after 1950, there was also a noticeable increase in the number of teachers and students compared to previous years. The aim of the study, which was prepared based on the information presented thus far, is to reveal the activities carried out in the field of education in Balıkesir between 1950-1960 according to the School Yearbooks and the changes that these activities brought about in the province of Balıkesir. In this study, school, teacher and student data of the educational institutions in Balıkesir between 1923-1950 were examined using the school yearbooks in terms of numeric values. Thus, activities done in education in the pre-DP (Democrat Party) period were determined. Then, using the same yearbooks, a detailed examination was performed on the numerical data in mentioned areas in Balıkesir between the years 1950-1960. The status of education in Balıkesir during the DP period was studied based on the information obtained as a result of the examinations by using the document analysis technique. In this study, the relevant works of research and examination, mainly the School Yearbooks, were also used, and the educational developments in Balıkesir between 1950-1960 were discussed comprehensively.

Key Words: Balıkesir, Education, Teacher, Student, Literate.

Giriş

Balıkesir², Güney Marmara Bölümü'ndeki konumu nedeniyle kuzey-güney istikametinde bir geçiş noktasında yer almasından dolayı her dönem hem askeri hem de ticari açıdan önemli bir merkez olmuştur. Bizans, Selçuklu, Karesi Beyliği ve Osmanlı Devleti gibi pek çok devlet ve beylik zamanında Balıkesir, yukarıda bahsedilen askeri ve ticari özellikleri ile aynı zamanda köklü bir eğitim merkezi olma noktasında da parlak dönemler yaşamıştır. Bu dönemlerde Karesi (Balıkesir), Türk ve İslam kültürünün pek çok önemli şahsiyetinin yetiştirildiği medrese ve zaviyelere sahip olmuştur (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 1122, 1123-1127, 1188). Uzun bir dönem yukarıda bahsedilen medrese ve zaviyeler ortaçağ boyunca dini bir anlayışla eğitim vermişlerdir. Fakat tarihi süreç içinde din merkezli eğitim kurumları XIX. yüzyılda bir değişim yaşamıştır. Nitekim bu dönemde bahsi geçen eğitim kurumları pozitif bilimlerin okutulduğu eğitim kurumlarına dönüştü. Bu anlamda Karesi'de Müftü Ali Şuuri'nin etkisi önemlidir. Zira onun katkılarıyla Karesi'de pozitif bilimler çerçevesinde milli eğitim gelişme göstermiştir (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 1128). Bu dönemde en ünlü medreseler Tefikiye Medresesi, Ali Şuuri Medrese ve Kütüphanesi, Yıldırım Medresesi, Hoca Halil Medresesi, Alaybey Medresesi, Demirli Medresesi ve Hoca Ali Medresesidir (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 1188; Şimşir, 2013:38-39).

XIX. yüzyılda Sultan Abdülaziz ve II. Abdülhamit dönemlerinde modern anlamda eğitim kurumları Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi Karesi'de de bir artış göstermiştir. Bu dönemde Karesi'de ilk rüştiye (ortaokul) 1864'te açılmıştır (BOA.,C. MF., 136/6782, 1281). Yine aynı şekilde ilk idadi (lise) ise 1886 yılında eğitim-öğretime başlamıştır (Uygun, 2006: 52). Nitekim aynı dönem Hüdevendigar Vilayet Salnamesinin Karesi sancağına ait okul verilerine baktığımızda; 1894-1895 yılları arasında biri Karesi

² Balıkesir adı 1927 yılında kabul edilmiş olup, bu tarihe kadar Balıkesir "Karesi" olarak adlandırılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi 1928: 1054). Bu nedenle makalede Cumhuriyet Dönemi'ne kadar Balıkesir için "Karesi" adı kullanılacaktır.

kasabası olmak üzere toplam 8 kasabada iptidai mektep (ilkokul) sayısı 872'dir. Bunun 842'si erkek mektebi, 25'i ise kız mektebidir. Bununla birlikte Karesi 'de Karesi Rüştüyesi dahil olmak üzere toplam 11 rüştüye vardır. Bu dönemde Karesi'de tek idadi (lise) 1886'ta açılan idadi olup öğrenci sayısı 71'di. (HVS, H.1312/M.1894-1895, s. 360-364-; HVS, H.1312/M.1894-1895: 359).

Hüdevendigar Vilayet Salnamesine göre 1897-1898 Eğitim-Öğretim döneminde Karesi'de 429, Erdek'de 33, Burhaniye'de 36, Bigadiç'te 44, Bandırma'da 113, Edremit'te 120, Sındırgı'da 51, Gönen'de 83 iptidai mektep olduğu görülmektedir. Bu bilgilerden hareketle Karesi Sancağında toplam 909 ibtida-i mektep vardır. Bu dönemde rüştüyelerin mevcudu ise Karesi Rüştüyesi dahil 11 idi. Bu haliyle rüştüyelerin sayısında da bir değişim gözükmemektedir. Aynı şekilde Karesi 'de idadi sayısında da bir değişim olmamıştır (HVS, H.1315/M.1897-1898, s. 307-308).

Yine aynı kaynağa göre 1907-1908 arası dönemde sıbyan ve iptidai mektepler ve bunların öğrenci sayıları tespit edilebilmektedir. Buna göre, Karesi'de 273 (öğrenci: 10056), Bandırma'da 82 (öğrenci 4795), Erdek'te 33 (Öğrenci: 1460), Gönen'de 53 (öğrenci:3021), Burhaniye'de 48 (1523), Sındırgı'da (öğrenci: 1682), Edremit'te 44 (Öğrenci: 1964), Ayvalık'ta 1 (Öğrenci: 11) ve Balya'da 18 (Öğrenci: 964) sıbyan ve iptidai mektep vardır. Bu okulların sancak genelindeki toplam mevcudu ise 595 (Toplam öğrenci 25.476) tir. Bu dönemde Karesi'de rüştüyelerin sayısında bir artış gerçekleşmiş ve bu okulların sayısı 12'ye çıkmıştır. İdadide durum değişmemiş olup Karesi İdadisi tek başına hizmet vermiştir (HVS, H.1325/M.1907-1908: 331, 333).

1910 yılı Karesi için eğitim kurumlarının gelişmesi açısından önemli bir yıl olmuştur. Zira Karesi, bünyesinde barındırdığı eğitim potansiyeli noktasında ileri bir adım daha atılarak eğitim konusunda alan konumundan veren konumuna geçmiştir. Nitekim 1910 yılında Karesi'de “*Darü'l Muallimin*” okulu (Öğretmen okulu) açılmıştır. İlk etapta 50 öğrenci alarak eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Fakat daha sonra bu okul 1913 yılında 23 öğrencisi ile Ankara'ya taşınmıştır (Sert, 2021: 172).

Birinci Dünya Savaşı'nın (1914-1918) olağanüstü şartlarında Karesi'de eğitim faaliyetleri tüm olumsuzluklara rağmen devam etmiştir. Bu dönemde okulların durumu iptidai okullar, idadiler ve Sultaniler olmak üzere yeniden şekillendiği görülür. Rüştüye diye tabir edilen ortaokulların yerini idadiler almış, sultaniler ise lise dengi okulların karşılığını almıştır. Bu bağlamda 1913-1914 yıllarında Karesi'de 92 erkek 11 kız ve 22 karma iptidai okul olmak üzere 125 okul faaliyette olmuştur. Bahsi geçen okulların öğrenci mevcudu ise 7.574'ü erkek, 1.417'si kız olmak üzere toplam 8.991 öğrencidir. Lise sınıfında Karesi Sultanisinde ise toplam 110 öğrenci ortaokul sınıfında idadilerde ise 66 öğrenci eğitim görmüştür (Alkan, 2000: 165-166, 181). Öğrenci ve okul sayılarındaki görülen azalma savaş şartlarının getirdiği durumdan kaynaklandığı olarak düşünülmektedir.

Osmanlı Devleti Dönemi'ne ait verdiğimiz bu bilgilerden hareketle Karesi, eğitim konusunda çok köklü bir yapı arz etmiştir. Bu köklü yapı Karesi'nin başından geçen tarihi süreçlerden zaman zaman olumsuz etkilenmiştir. Nitekim 1821 Ayvalık Ayaklanması, 1850'li yıllarda göçebe aşiretlerin yerleşik yaşama geçme direnci, Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Dönemi Karesi'de eğitimi olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasından sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti her alanda olduğu gibi eğitim alanında da bir atılım gerçekleştirdi. Balıkesir de eğitim

alanında yapılan bu atılım döneminde, zaten geçmişten gelen potansiyeli sebebiyle çok hızlı bir şekilde bahsi geçen alanda büyük bir gelişme gösterdi. İşte bu çalışmada, maarif yıllıklarına göre önce Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Balıkesir'de eğitim alanında yapılan faaliyetler sayısal veriler ile birlikte ortaya konacak sonra da Demokrat Parti Dönemi'nde yine aynı konuda ayrıntılı bir analiz gerçekleştirilerek Demokrat Parti Dönemi Balıkesir'in eğitimi konusunda bir değerlendirme eksikliği giderilmeye çalışılacaktır. Böylece 1950-1960 dönemi Demokrat Parti iktidarında Balıkesir'in eğitim durumu hakkında bilim dünyasına bir katkı sağlanmaya çalışılacaktır.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Balıkesir'de Eğitim (1923-1950)

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında eğitim alanında yapılan modernleşme çabaları, bu konuda belli bir iyileşme sağlasa da yine de var olan sorunları tamamen çözememiş ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti eğitim konusunda büyük bir seferberliğe başlamıştır. İşin başında, Cumhuriyet Türkiye'si Osmanlı Devleti'nden 5.142 okulda eğitimine devam eden 364.428 öğrenci devraldı (MEB, 2002: 13). Ayrıca bu okullarda 1923 yılı sonlarında yaklaşık 11.900 öğretmen görev yapmaktaydı (Sakaoğlu, 2003: 167). Bu şartlar altında bile Balıkesir'in, geçmişten gelen zengin kültürel mirası ve eğitim alt yapısı ile eğitim konusunda diğer pek çok vilayete nazaran iyi bir konumda olduğu muhakkaktır. Fakat Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Balıkesir de de uzun yıllar süren savaşların olumsuz sonuçlarının Cumhuriyet Dönemi'ne geçiş sürecinde Balıkesir'de de eğitim faaliyetlerini olumsuz yönde etkilediğini söylemek yanlış olmasa gerekir.

Balıkesir'in eğitim alanındaki alt yapısı Cumhuriyet'in ilk on yılındaki istatistiki veriler üzerinden değerlendirildiğinde; ilk verilere 1927-1928 Eğitim Öğretim döneminde ulaşılmakta olup, bu dönemde maarif yıllıklarından tespit edilen ilk eğitim kurumu Balıkesir Ana Mektebi'dir. Balıkesir Ana Mektebi'nin 1927-1928 Eğitim-Öğretim döneminde toplam 588 öğrencisi olmakla beraber bu öğrencilerin tamamı erkektir. 1929-1930 Eğitim-Öğretim yılında ise öğrenci sayısı 459 olup, bunun 226'sı erkek ve 233'ü kız öğrencisidir (Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü,(1923-1932), 1933: 10). Balıkesir Ana Mektebi'nden sonra ilköğretimde temel eğitimin önemli basamaklarından diğer bir eğitim kurumu da ilkokullardır. Bu okul türünde de ilk verilere yine 1927 yılında ulaşılmaktadır. Nitekim bu dönemde şehir merkezinde 37 köylerde ise 131 olmak üzere toplam 168 ilkokul vardı. Bu okullar toplam beş sınıftan meydana gelmekle beraber bahsi geçen dönemde toplam öğrenci sayısı 14.026 kişidir. Öğretmen sayısı ise 305 erkek 102 bayan olmak üzere toplam 407'dir. Bu dönemde hiç mezun verilmemiştir (Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1923-1932), 1933: 14-15, 77).

Balıkesir'de 1949-1950 Eğitim-Öğretim dönemi verileri incelendiğinde köy okullarında muazzam bir artışın olduğu karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bu dönemde toplam ilkokul sayısı 477 olup, bunun 36'sı şehir merkezlerinde 441'i ise köy merkezlerindedir. Bu dönemde toplam 54.760 kişi öğrenim görmekte olup, bunun 30.749'u erkek, 24.011'i ise kız öğrencidir. Toplam 54.760 öğrenciden 6. 278 kişi mezun olurken bunun 3.775'i erkek, 2.503'ü de kız öğrencidir. Bu haliyle kız öğrencilerin dönemin şartlarına göre hem mevcutları hem de mezuniyetleri yeterli bir oranda olduğu söylenebilir. Aynı dönemin öğretmen durumuna baktığımızda ise 296'sı şehirlerde 656'sı köylerde olmak üzere toplam

952 öğretmen görev yapmaktadır. Bu öğretmenlerin 609'u erkek 343'ü ise bayandır. (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (1949-1950), (a), 1952: 28, 29, 252).

İlkokulların yanında 1927-1931 yılları arasında faaliyete geçen yardımcı eğitim kurumları da eğitim alanında hizmet vermişlerdir. Nitekim bu dönemde 1 Kasım 1928'de 1353 sayılı kanun ile alfabe değişikliğine gidilmiştir. Böylelikle yeni alfabenin öğretilmesi için bir seferberlik başladı. Bu seferberlik kapsamında ülke genelinde eğitim vermek üzere 1 Ocak 1929'da "*Millet Mektepleri*" açıldı (Düstur, Üçüncü Tertip, C. X, s. 3-6). Bu mekteplerden biri de Balıkesir'de faaliyete geçmiştir. Millet Mektepleri 1928-1935 yılları arası hizmet vermiştir. Millet mektepleri 1935 yılından sonra dönemin "*Öz Türkçecilik*" akımının etkisiyle "*Ulus Okulları*" adı altında 1935-1947 yılları arasında hizmet vermeye devam etmiştir. Bu okullar Balıkesir'de de faaliyet göstermiştir (Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1928-1935, 1935: 14).

1936 yılında eğitimde başka bir uygulamaya daha geçilmiştir. Bu uygulamanın adı ise Köy Eğitmeni Projesidir. Köy Eğitmeni Projesi 11 Haziran 1937 tarihinde TBMM'de kabul edildi. Bu yasa ile askerliğini onbaşı veya çavuş olarak yapan gençler köylerde öğretmen olarak görevlendirilmişlerdir. Bu uygulama daha sonra ileride açılacak olan Köy Enstitülerin de temelini oluşturmuştur (Akyüz, 1994, s. 339). Balıkesir için Köy Eğitmeni Projesi konusu ele alındığında; uygulamanın yürürlüğe girdiği 1937-1938 Eğitim-Öğretim döneminde Köy Eğitmeni gönderilen iller arasında Balıkesir'in olmadığı görülmektedir³ (Başvekalet İstatistik Umum Direktörlüğü, (1937-1938), 1939: 110). Fakat daha sonra bu öğretmen uygulaması Balıkesir'de de tatbik edilmeye başlanmıştır. Nitekim 1939-1940 Eğitim-Öğretim döneminde 58 erkek olmak üzere toplam 58 Köy Eğitmeni görevlendirilmiştir. 1940 yılında bu rakam 82 erkek olmak üzere toplam 82'ye yükselmiştir. (Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1939-1940), 1942: 131; Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1940-1941), 1943: 133).

Balıkesir, ilköğretim okulları gibi ortaokullar konusunda da geçmişten gelen bir alt yapıya sahipti. Nitekim 1927-1928 Eğitim-Öğretim dönemine baktığımızda; bu dönemde toplam iki adet ortaokul mevcuttur. Bunlardan biri karma diğeri de erkek ortaokuldur. Karma ortaokulda toplam 95 erkek öğrenci olduğu görülmektedir. Erkek ortaokulunda ise 180 erkek öğrenci mevcuttu. Bununla beraber, 1928-1929 Eğitim-Öğretim döneminde ortaokul sayısı 3'e çıkmış, bir de kız ortaokulu faaliyete geçmiştir. Kız ortaokulunda öğrenci sayısı 80 kişidir. Adı geçen eğitim öğretim döneminde karma ortaokulda ise 213 öğrenci mevcut iken bunun 209'u erkek, 4'ü kızdı. Bununla beraber erkek ortaokulunda ise öğrenci sayısı 241'e yükselmiştir (Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1923-1932), 1933: 37).

1950'li yılların başında 1949-1950 Eğitim Öğretim dönemine baktığımızda; ortaokulların sayısının 7 tane olduğu görülmektedir. Bu okullarda eğitim gören öğrenci sayısı ise 564 erkek, 240 kız olmak üzere toplam 804 öğrenci eğitim görmektedir. Adı geçen dönemde öğretmen sayısı ise 43 erkek, 28 bayan olmak üzere 71 öğretmen bulunmaktaydı. Bu dönemde mezuniyet durumu ise 69 erkek, 38 kız olmak üzere toplam 107 kişidir (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (b) 1949-1950, 1952:12-13, 111). Yukarıda verilen bilgilerden hareketle, 1927-1949 yılları arasında 1927 yılı itibariyle mevcut

³ Köy Eğitmeni gönderilen iller: Afyon Karahisar, Ankara, Edirne, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gümüşhane, Kars, Kırklareli, Kocaeli ve Tunceli'dir (Başvekalet İstatistik Umum Direktörlüğü, (1937-1938), 1939: 110).

ortaokul sayısı 1 iken bu sayının 1949 yılına gelindiğinde 6 artarak 7' ye ulaştığı görülmektedir (Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1923-1932), 1933: 37; Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (b) 1949-1950, 1952: 111). Ortaokul sayısındaki bu artış doğal olarak öğrenci sayılarında da bir artışı meydana getirmiştir diyebiliriz.

Balıkesir'de orta meslek ve teknik öğretim okulları kapsamında da birçok okul açılmıştır. Yukarıda köy eğitimini projesinin daha sonradan kurulacak olan köy enstitülerin de temelini atmış olduğundan bahsedilmişti. Bu cümleden olarak daha sonradan kurulan köy enstitülerinden biri de Balıkesir'de Savaştepe ilçesindeki Savaştepe Köy Enstitüsüdür (Akyüz, 1999: 339). Bu enstitü 1940'da kurulmuş olup, enstitüye Çanakkale, Balıkesir ve Kütahya'dan gelen öğrenciler alınmıştır. Savaştepe Köy Enstitüsü'ne 1939-1940 Eğitim-Öğretim döneminde 200 kişilik bir yatakhane, 300 kişilik bir yemekhane inşa edilmiştir. Bu dönemde 107 erkek olmak üzere toplam 107 öğrenci ders kaydı yapmıştır. Ayrıca 17 erkek öğretmen de göreve başlamıştır (Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1939-1940, 1942: 356-357) Daha sonra 20.01.1954 tarihinde TBMM'den çıkan bir kanun ile 27.01.1954 tarihinde Enstitü Savaştepe İlk Öğretmen Okulu'na dönüştürülecektir (Kuşci,2021: 401-402). Adı geçen okulun 1941-1942 Eğitim-Öğretim döneminde 329 erkek ve 125 kız olmak üzere toplam 454 öğrenci kaydedilmiştir. İlgili dönemde öğrencilerin tamamı mezun olmuştur. (Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1941-1942), 1944: 407). Adı geçen okulun 1954'te kapanmadan önce öğrenci durumu ve mezuniyet durumuna ilişkin en son kayıtlar 1952-1953 Eğitim-Öğretim döneminde görülmekte olup, enstitünün toplam öğrenci sayısı 781 kişidir. Bu öğrencilerin tamamı erkektir. Dönem sonu itibariyle de 761 öğrencinin mezun olmuştur. Bu bilgilerden hareketle geçen 10 sene içinde öğrenci sayısında bir artış görülmekle beraber kız öğrenci kaydı yoktur (Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1952-1953), 1956 :16-17).

Balıkesir'in orta meslek ve teknik öğretim okulları arasında geçmişi çok eskiye dayanan "*Karesi Darülmuallimini*" de vardır. Nitekim "*Karesi Darülmuallimini*" 1910 yılında açılmıştır. Bahsi geçen okul, dönemin dördüncü milli eğitim bakanı Mustafa Necati (Uğural) (1894-1929) tarafından büyük bir destek görmüştür. Zira Mustafa Necati Bey'in Milli Mücadele yıllarında Balıkesir'de faaliyetlerde bulunması nedeniyle Balıkesir'e karşı manevi bir bağının olması ve aynı zamanda Balıkesirlilerin de onu kendilerinden görmesi bu desteğin sebeplerindendir. Bundan ötürü Mustafa Necati Bey'in bakanlığı döneminde Balıkesir Erkek Öğretmen Okulu için yeni bir bina için çalışmalar başlamıştır. Bu binanın temeli 1928 yılında atılmış ve 1932 yılında okul, yeni binasına taşınmıştır. 30 Nisan 1932 yılında yeni binasında faaliyetlerine başlayan okulun ismi de "*Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu*" olmuştur⁴ (Sert 2021:178-179). Bu eğitim merkezinin erken cumhuriyet döneminde istatistiki verilerine baktığımızda; 1927-1928 Eğitim-Öğretim döneminde 194 öğrenciye sahip olduğu görülür. Aynı okulun 1931-1932 Eğitim-Öğretim Döneminde öğrenci sayısı 250'dir. Öğrencilerin tamamı erkektir. Mezuniyet durumlarında ise 1927 yılında 31, 1931 yılında ise 28 öğrenci mezun olmuştur. (Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1923-1932, 1933: 46).

⁴ Fakat bu isim Maarif Yıllıklarında ilk dönemde kullanılmamış olup, bu isim yerine "*Balıkesir Öğretmen Okulu*" ismi kullanılmıştır (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (1943-1944), 1946: 2).

1939-1940 Eğitim-Öğretim Dönemine gelindiğinde ise öğrenci sayısı 311 kişi olarak kaydedilmiştir. Öğrencilerin tamamı erkektir. Bu dönemde bahsi geçen okulun öğretmen sayısı hakkında da bilgi edinilmekte olup, öğretmen sayısı 16 erkek, 2 bayan olmak üzere toplam 18'dir (Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1939-1940), 1942: 379, 425). Bu okul, ilköğretim okullarına öğretmen yetiştirmekteydi. Maarif yıllıklarına göre göre okulun bir ara adı 1944-1945 Eğitim-Öğretim döneminde “*Balıkesir Necati Bey Terbiye Enstitüsü*” olarak değiştirilmiştir (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (1944-1945), 1947: 178). Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu'nun 1946'da ilköğretmen okulu kapatıldı. Aynı yıl “*Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü*” adı verilerek genel öğretmen yetiştirme doğrultusunda dersler okutuldu. Daha sonra 1950 yılında sözü geçen enstitü bu dönemde yeni açılan İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü'ne nakledildi. Bu nakilden sonra 1946 yılında kapatılan ilköğretim kısmı “*Balıkesir Necati Öğretmen Okulu*” adıyla 1950 yılında tekrar açılacaktır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (b), (1950-1951), 1951: 3; Sert, 2021: 180-181). Balıkesir Öğretmen okulu ilgili dönemde 1927-1931 yılları arasında toplam 1022 öğretmen adayına eğitim vermiş olduğu kaydedilmiş olup, bunlardan sadece 142 kişi mezun olmaya hak kazanmıştır. 1939 yılında ise 311 öğrenciden 272 kişi mezun olmuştur. Bu itibarla Balıkesir Öğretmen Okulu'nun 1927-1931 arası dönemde mezuniyet oranı (%14) çok düşük kalmışken 1939 yılında mezuniyet oranının (%87) çok belirgin bir şekilde arttığı gözlemlenmiştir. Bir erkek Öğretmen Okulu olmasına rağmen dikkat çekici olan ise bayan öğretmen kadrosunun da varlığı olmuştur.

Balıkesir'de 1943-1944 yılları arasında orta meslek ve teknik öğretim okulları olarak açılan diğer okullar, Balıkesir Kız Enstitüsü, Balıkesir Erkek Sanat Enstitüsü ve Balıkesir Köy Ebe Okullarıdır. Bu okullara ek olarak 1945-1946 Eğitim-Öğretim döneminde Orta Ticaret Okulu ve 1948-1949 Eğitim-Öğretim döneminde Ticaret Lisesi açılmıştır. Böylelikle köy enstitüsü ve öğretmen okulu ile birlikte toplam orta meslek ve teknik öğretim kurumu olarak 7 okul faaliyete geçmiştir⁵ (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1943-1944), 1946: 18,32,86; Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (1945-1946), 1947: 66; Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (1948-1949), 1950: 120).

Yukarıda da bahsedildiği gibi Balıkesir, Türkiye'de kurulan en eski liselerden birine sahiptir. Adını Balıkesir'den alan Balıkesir Lisesi 1956 yılına kadar tek başına eğitim hizmeti vermiştir⁶. Cumhuriyet döneminde resmi olarak 1931 yılında hizmet vermeye başlayan lise müstakil olmayıp, eğitim-öğretim faaliyetlerini Balıkesir Öğretmen Okulu bünyesinde sürdürmüştür. Bu haliyle öğretmen ihtiyacını da buradan karşılamıştır. Bu bilgilerden hareketle Balıkesir Lisesi'nin eğitim öğretim istatistiklerine baktığımızda; lise hakkında ilk verilere Cumhuriyet döneminde resmi olarak faaliyete başladığı yıl olan 1931'de ulaşmaktayız. Balıkesir Lisesi 1931-1932 Eğitim Öğretim yılında toplam 30 öğrenciyi eğitilmekteydi. Tamamı erkek olan bu öğrencilerin 9'u ücretli olarak pansiyonda kalırlarken 21'i ise şehirde kendi evlerinde kalmaktaydılar. Öğretmen ihtiyacı Balıkesir Öğretmen Okulu'ndan karşılanmaktadır (Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1923-1932, 1933: 55).

⁵ 1943-1944 Maarif Yılıklarına göre ilk meslek ve teknik dershaneleri kapsamında demircilik ve marangozluk kursu, zeytinlik kursu, kuran öğretmen kursu, dikiş kursu faaliyet göstermeye başlamıştır (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (1943-1944), 1946: 110, 120, 128, 134, 138). Ayrıca dikiş kurslarının faaliyetleri 1931 yılına kadar geri gitmektedir. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1923-1932), 1933: 62).

⁶ Bu durum genel lise alanında geçerlidir. Yukarıda da ifade edildiği gibi Maarif yıllıklarına göre 1948-1949 Eğitim-Öğretim döneminde Ticaret Lisesi açılmış olup bu lise orta meslek ve teknik öğretim kurumları kapsamında değerlendirilmektedir. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (1948-1949), 1950: 120).

1949-1950 Eğitim-Öğretim döneminde ise hem öğrenci hem de öğretmen sayısında bir düşüş görülmektedir. Bu anlamda adı geçen dönemde 215 erkek ve 26 kız olmak üzere toplam 241 öğrenci eğitim görmekte iken bu eğitim faaliyetlerinde 7 erkek ve 8 kız olmak üzere toplam 15 öğretmen görev almıştır. Bu dönem 81 erkek, 14 kız olmak üzere toplam 95 öğrenci mezun olmuştur (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, (1923-1973), 1973: 57).

Balıkesir'de yükseköğretim kapsamında enstitü olarak ilk yüksekokul Balıkesir Necatibey Terbiye Enstitüsü'dür. Daha sonra okulun ismi 1946'da Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü olarak değişmiştir (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (1946-1947),1948:198). Bu isim ile bir süre devam eden enstitü 1947 yılında Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü ismini almıştır (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (1947-1948), 1949: 242). Okulun 1944-1945 Eğitim-Öğretim döneminde öğrenci, öğretmen ve mezuniyet durumlarına batığımızda; 76 erkek ve 28 kız olmak üzere toplam 104 öğrenci kaydedilmiştir. Enstitünün öğretmen mevcudu ise toplam 5 kişi olup, tamamı erkektir. Bu dönemde hiç mezun verilmemiştir (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (1944-1945) 1947: 166,178). Enstitünün 1949-1950 Eğitim-Öğretim döneminde öğrenci sayısı toplam 179 kişi olup, bunun 80'i erkek, 99'u kız öğrencidir. Bu öğrencilerden bahsi geçen dönemde mezun olanlar ise 41 erkek, 47 kız olmak üzere toplam 88 kişidir. (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, (1949-1950), 1952: 316-317). Yukarıda da ifade edildiği üzere 1950 yılında adı geçen enstitü bu dönemde yeni açılan İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü'ne nakledilmiştir.

Balıkesir, yukarıda görüldüğü üzere git gide artan bir oranda okullaşma faaliyetleri ile eğitim alanında kayda değer bir ilerleme kaydetmiştir. Balıkesir'de eğitim alanındaki bu ilerleme okuma yazma bilenlerin yüzdeleri oranları ile daha da somut bir düzlemde değerlendirilebilir. Nitekim 1935 yılı itibarıyla 6 yaş ve üzeri okuma-yazma bilen erkek-kız oranı % 15 iken, 1945'te ise bu oran %32'ye yükselmiştir. Her iki dönemde kız öğrencilerin okuma-yazma bilen oranı ise 1935 yılında % 8 ve 1945 yılında %18 olarak kaydedilmiştir. 1950' de ise bu oranın %37'ye yükseldiği görülmektedir. Bu dönemde cinsiyet üzerinden okuma yazma oranı baktığımızda ise %24 kız, %46 erkek olarak karşımıza çıkmaktadır (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, (1923-1973), 1973: 6).

Okuma-yazma oranı bu düzeyde olan Balıkesir, 1949-1950 Eğitim-Öğretim yılı itibarıyla 477 ilkokul, 7 ortaokul, 7 orta meslek ve teknik öğretim kurumu ve 1 lise ile Erken Cumhuriyet döneminde eğitimde büyük bir seferberlik yaparak 1950'li yıllara bu şekilde adımını atmıştır.

Demokrat Parti Dönemi'nde Balıkesir'de Eğitimdeki gelişmeler (1950-1960)

İkinci Dünya Savaşı ortaya çıkarmış olduğu sonuçları itibarıyla hem dünyada hem de Türkiye'de siyasi, sosyal ve ekonomik bir dönüşümü meydana getirdi (Erdoğan ve Aslan, 2021: 296). Bu savaştan galip çıkan ve demokratik düzenin taraftarı olan ABD, Fransa, İngiltere gibi devletler ve bu devletlerin dünya kamuoyu üzerindeki etkisi Türkiye'nin de çok partili siyasal hayata geçmesinde önemli bir dış faktör olmuştur (Armaoğlu, 1995: 404). Bununla beraber Türkiye'nin demokrasiyi önceleyen ve Batı Dünyasına yönelmesini hızlandıran asıl neden 1945 yılındaki Sovyet tehdidinin ortaya çıkmasıdır. Sovyet tehdidinin çıktığı bu dönemde Birleşmiş Milletler örgütünün de Türkiye'nin demokratikleşmesi babında CHP'den başka diğer partilerin de kurulması yönündeki açıklamaları

Türkiye’de iktidarın bu yönde adım atmasını gerekli kılmış ve İsmet İnönü, 19 Mayıs 1945 tarihinde Türkiye’nin çok partili hayata geçeceğini kamuoyuna duyurmuştur (Lewis,2000:303). Türk siyasetinde önemli dönüm noktalarından biri, çok partili siyasal yaşama geçiş sürecidir. İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesiyle birlikte tüm dünyada siyasal gelişmeler yeni boyutlar kazanırken, Türkiye de bu sürecin içinde yer almış, çeşitli iç ve dış dinamiklerin etkisiyle demokratikleşme yolunda İnönü tarafından önemli adımlar atılmıştır. 14 Mayıs 1950’de yapılan genel seçimlerde Demokrat Parti oyların %53,59’unu alarak iktidara gelmesi tarihimizde önemli bir dönüm noktasıdır. 14 Mayıs 1950 seçimi, seçmenin serbest iradesinin sandığa yansıdığı ilk seçim olarak tarihe geçmiştir. Böylelikle, 27 yıl süren tek partili dönem sona ermiştir (Albayrak, 2002: 1608; Özkaya ve Birsnel, 2016: 302-305; Demirci, 2021: 122-123).

Demokrat Parti iktidarının geleceği konusunda savaştan güçlenerek çıkan iki süper güç, ABD ve Sovyetler Birliği belirleyici etkilere sahip olmuştur. Bu bağlamda Sovyet Rusya ve ABD kendi etki alanlarındaki bölgelerde bir bloklaşmaya giderek çift kutuplu bir dünya sisteminin doğmasına neden oldular. Bu noktada Türkiye, kuzey komşusu olan Sovyetlerden gördüğü tehdit üzerine ABD ile askeri ve ekonomik bir işbirliği içine girdi. Bu doğrultuda Türkiye 4 Temmuz 1948’de Marshall Planı çerçevesinde ekonomik yardım almaya başladı (Gönlübol vd., 1996: 219-222). Daha sonra iktidara gelen DP’nin, Marshall Planı doğrultusunda ABD’den aldığı ekonomik yardımlar ile ülkenin ekonomisinde bir rahatlatma meydana getirdiğini söyleyebiliriz.

DP, ekonomide meydana gelen bu olumlu gelişmenin sağladığı olanaklar ile ülkede siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel birçok alanda kalkınma politikası icra etti. Hükümet programında dikkati çekmekte olan en önemli husus, Demokrat Parti iktidarıyla eğitimde köklü değişikliklerin işaretlerinin verilmesidir. Tek parti döneminde etkin olan daha laiklik uygulamalarından vazgeçilmesi yönünde programda işaretler verilmektedir. Parti programında ayrıca eğitimde “milli ve manevi” değerlere öncelik verileceği üzerine basılarak belirtilmiştir. DP, parti programlarında eğitimde “milli ve manevi” değerlere öncelik verileceği belirtilmiştir. Bu sırada tamamı ABD’li eğitimcilerden oluşan yabancı uzmanlar Türkiye’ye çağrılmış, Türk eğitimciler ise, incelemelerde bulunmak üzere ABD’ye gönderilmiştir (Özkan, 2008: 223). Bununla beraber DP’nin iktidarının ilk yılı olan 1950’de devletin genel bütçesi 1 milyar 487 milyon olarak kaydedilirken bu bütçeden eğitime ayrılan pay 174 milyon ile genel bütçenin %11,86’nı oluşturduğu görülmektedir. Bu orana DP’nin iktidardan indirildiği 27 Mayıs 1960 tarihinde bakıldığında; 7 milyar 281 milyon olan genel bütçeden eğitime ayrılan paranın 981 milyon olarak kaydedilmiştir ki bu miktar toplam bütçe içinde %13’e karşılık gelmektedir. (Karakök: 2011: 92). DP, eğitime ilişkin esas ve prensiplerini daha iktidara gelmeden 1949 yılında gerçekleştirdiği ikinci büyük kurultayında ortaya koymuştur. Bu bağlamda DP, söz konusu kurultayda milli eğitim stratejilerini belirlerken temel anlamda eğitim sisteminde öğretimin birliği prensibini benimsemiştir. Bununla beraber DP, söz konusu programda ilköğretimi Milli Eğitimin temeli olarak kabul etmekte ve bu alanda hizmet eden öğretmenlerin ise aynı anlayış ve bilgiye sahip olmalarına dikkat çekerken öğretmenler arasında farklı grupların oluşmasına izin verilmeyeceğini de bir prensip olarak duyurmuştur (Ekinci, 2007: 153-155).

DP'nin eğitim konusuna verdiği önemi hükümet programlarından da okumak mümkündür. Nitekim Birinci (22 Mayıs 1950-9 Mart 1951), ikinci (9 Mart 1951-17 Mayıs 1954), üçüncü (17 Mayıs 1954-9 Aralık 1955), dördüncü (9 Aralık 1955-25 Kasım 1957) ve beşinci (25 Kasım 1957-27 Mayıs 1960) hükümet programlarında eğitimin öneminden bahsedilerek eğitim imkânlarının memleket dahilinde her yerde yaygınlaştırılacağından bahsedilmiştir. Özellikle İkinci Menderes Hükümeti (9 Mart 1951-17 Mayıs 1954) programında ilk, orta, yüksek ve teknik eğitim şubelerinin ortak bir yönetimle idare edileceğinin kararı alınırken, köy okulları inşaatı konusunda geri kalmış doğu illeri ve diğer geri kalmış bölgelerde bu okulların çoğaltılması yönünde karar alınmıştır (Aydın, 1997:60-63).

DP hükümetleri döneminde yapılan Milli Eğitim Şuraları da eğitim politikalarının belirlenmesinde ve hayata geçirilmesinde önemli bir rol görmüştür. Nitekim DP döneminde biri 5-14 Şubat 1953 tarihleri arasında diğeri 18-23 Mart 1957 tarihleri arasında yapılan Milli Eğitim Şuralarında alınan kararlara genel olarak baktığımızda; beşinci şura sekiz maddeden oluşmakla beraber alınan kararların çoğu ilköğretimin düzenlenmesi ile ilgili tedbirleri içermektedir. Altıncı şura da ise bu kez gündemi belirleyen konular ise mesleki ve teknik öğretim ile halk eğitimidir. Yukarıda da görüldüğü üzere DP döneminde hem parti programı hem hükümet programı ve bahsi geçen iktidar döneminde iki defa yapılan Milli Eğitim şuralarında üzerinde durulan en önemli konular ilköğretim ve ortaöğretim ile ilgili konulardır. Nitekim DP'nin ilköğretim konusunda belirlediği en önemli hedef tüm ülkede ilköğretimi yaygınlaştırmak ve okulsuz köyleri bu hizmete kavuşturmak olmuştur. (Beşinci Milli Eğitim Şûrası, 1954: IX; Altıncı Maarif Şûrası, 1957: XI-XII). İlköğretim konusunda diğeri bir konu ise okul öncesi eğitim kurumlarının faaliyete sokulması olmuştur. DP döneminde bu konu Beşinci Milli Eğitim Şurası'nda gündeme gelmiştir. Bu kapsamda yer ve vasıta temini ferdi teşebbüse ve mahalli idarelerin inisiyatifine bırakılmıştır. (Dinç, 2015: 142). Ortaokullar konusunda ise DP, ortaokullar, genel liseler ve mesleki liseler gibi üç farklı gruptan oluşan bu alanda kuvvetlendirici ve geliştirici tedbirler alarak bu okulları yükseköğretime elaman hazırlayan birer eğitim kurumuna dönüştürmek istemiştir (Karakök: 2011: 93).

DP, yükseköğretim konusunda da geliştirici önlemler almıştır. Bu bağlamda DP, ülke genelinde büyük bir kalkınma hamlesi yapar iken bu kalkınmada ihtiyacı olan kalifiye elemanı ihtiyacını yükseköğretim kaynaklarından karşılamak istemiştir. Bu nedenle yükseköğretim konusuna önem vermiştir. Nitekim mevcut okulların gelişimi devam ettirilirken bunların yanına yenileri de yapılmıştır. Yüksekokulların gelişimi devam ederken öğretmen yetiştiren okullar da ihmal edilmemiştir. Zira Balıkesir, İstanbul ve Gazi Eğitim Enstitülerine ek olarak yeni enstitüler açılmıştır (Özkan, 2008: 235-236). DP döneminde uygulanan bu eğitim politikaları sonucunda tüm ülkede olduğu gibi Balıkesir de de okul, öğretmen ve öğrenci bakımından bir gelişimin yaşandığı muhakkaktır. Şimdi DP döneminde yukarıda bahsi geçen eğitim politikaları çerçevesinde Balıkesir'in eğitim durumu Maarif İstatistiklerine göre daha ayrıntılı bir şekilde tetkik edilecektir.⁷

⁷ Bu dönemde Balıkesir'de Milli Eğitim Müdürleri sırasıyla 1950 yılında Süreyya Başaran, 1956 yılında Bedri Alogan ve 1959 yılında Ahmet Altımsek'tir (BCA,30-11-1-0/26-30-1; BCA,30-11-1-0/235, 35, 10; BCA,30-11-1-0/270-16-4).

Anaokulları

Maarif yıllıklarından tespit edilebildiği kadarıyla 1950-1960 yılları arasında Balıkesir’de 1’i resmi 3’ü özel olmak üzere toplam 4 anaokulu kayıtlara geçmiştir. Resmi Anaokulum verilerine 1954-1955 Eğitim-Öğretim döneminde ulaşılmakta olup, bu okulun 17 erkek, 5 kız olmak üzere toplam 22 öğrencisi bulunmaktadır Okulun 1 öğretmeni mevcuttu (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, (1923-1973), 1973: 100). Özel olarak açılan anaokullarının isimleri sırasıyla Filiz, Gonca ve Gül’dür. Filiz Anaokulu 1953-1954 Eğitim-Öğretim yılı ile 1957-1958 Eğitim Öğretim yılları arasında öğrenci kaydedebilmiş olup, bahsi geçen dönemlerde toplam 85 erkek, 47 kız öğrenciye eğitim vermiştir. Gonca Anaokulu sadece 1957-1958 Eğitim Öğretim döneminde öğrenci kaydetmiş olup, 17 erkek ve 6 kız olmak üzere toplam 23 öğrenciye sahip olmuştur. Gül Anaokulu ise 1958-1959 Eğitim-Öğretim döneminde öğrenci kaydedebilmiş olup, bu okulun da 16 erkek,8 kız öğrenci ile toplam 24 öğrenciye hizmet etmiştir. Her üç okulun toplam 179 öğrencisi olmakla beraber bunun 117’si erkek, 62’si kız öğrencidir. Bu okullarda istihdam edilen öğretmen mevcudu ise 5 öğretmendir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitü Başkanlığı, (a), (1953-1960), 1963: :328).

İlkokullar

Balıkesir’de 1950 yılı ile 1960 yılı arasında ilkokul sayısındaki değişim, dikkate değer bir artış göstermiştir. Bu anlamda Balıkesir’de 1950 yılında 477 olan ilkokul sayısı (441 köy, 36 şehir), 10 yıl içinde 83 artarak 1960 yılında 560’a çıkmıştır. Bu okulların 506’sı köylerde iken 54’ü şehir ve ilçe merkezlerinde bulunmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1950-1951), 1954: 13; Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitü Başkanlığı, (a), (1953-1960), 1963: 14). Yukarıda da ifade edildiği üzere 1950-1951 Eğitim Öğretim yılında Balıkesir’de 441 köy ve 36 şehir olmak üzere toplam 477 ilkokul vardı. Bu sayı, eğitim konusunda köklü bir şehir için yeterli bir durum olarak görülmüştür. Zira bir sonraki yıl Demokrat Parti’nin ilk yılında 1951-1952 döneminde ilkokul sayısı 443 köy, 37 şehir olmakla beraber 480’e ulaşmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (a), (1951-1952), 1952: 13).

Bu okulların öğretmen ve öğrenci sayılarına bakıldığında 1952 yılında; 480 ilkokulda 335 bayan ve 704 erkek olmak üzere toplam 1.039 öğretmen görev yapmıştır. Bununla beraber bahsi geçen dönemde Balıkesir’de 31.704’ü erkek ve 24.886 kız olmak üzere toplam 56.590 öğrenci eğitim görmüştür. Bu öğrencilerin 13.270’i şehir merkezlerinde, 43.320’si köylerde dir. Yukarıda da ifade edildiği gibi bu dönemde toplam öğretmen sayısı 1.039’dur. Bu öğretmenlerin 730’u köylerde 309’u ise şehirlerde çalışmaktadır. Buradan öğretmenlerin çoğunluğunun köylerde çalıştığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu öğretmenlerin eğitim durumlarına bakıldığında; Balıkesir’de yüksekokul yani üniversite mezunu öğretmenlerin sayısı 10, lise mezunu 3, Köy Enstitüsü mezunu 486, Öğretmen Okulu 447, Ortaokul mezunu 63 ve ilkokul mezunu ise 23’tür. Bu rakamlardan Balıkesir’de öğretmen kadrosunun eğitim düzeyinin yeterli seviyede olduğu yorumlanabilir. (Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (a), (1951-1952), 1952: 120, 318-319). Daha önce de ifade edildiği gibi 1951-1952 yılı eğitim ve öğretim döneminde Balıkesir’de toplamda 480 ilkokulda öğrencilerin toplamı 56.590’dır. Bunun 31.704’ü erkek ve 24.886 kızdır. Bu öğrencilerden 3.685 erkek ve 2.319 kız olmak üzere toplam 6.004 öğrenci mezun olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (a), (1951-1952), 1952: 121).

Tablo 1: 1950-1960 Yıllarında Balıkesir İlkokullarının Durumu⁸

Yıllar	Şehir Okul Sayısı	Köy Okul Sayısı	Top	Öğretmen Sayısı			Öğrenci Sayısı			Mezun Sayısı		
				Erkek	Bayan	Top	Erkek	Kız	Top	Erkek	Kız	Top
1950-1951	36	441	477	674	337	1011	31.234	24.471	55.705	3.685	2.319	6.004
1951-1952	37	443	480	704	335	1039	31.704	24.886	56.590	3.770	2.434	6.204
1952-1953	39	451	490	717	361	1078	30.935	24.381	55.316	3.357	2.166	5.523
1953-1954 ⁹	40	443	483	697	364	1061	31.252	24.952	56.204	3.912	2.687	6.599
1954-1955	41	452	493	751	375	1.126	31.796	25.596	57.392	3.845	2.618	6.463
1955-1956	43	456	499	770	356	1.126	32.769	26.607	59.375	3.930	2.738	6.668
1956-1957	45	465	510	793	346	1.139	34.093	27.631	61.724	4.148	2.965	7.113
1957-1958	47	466	513	809	334	1.143	34.981	28.320	63.301	4.344	3.137	7.481
1958-1959	48	487	535	833	342	1.175	36.505	29.749	66.254	4.851	3.514	8.365
1959-1960	54	506	560	921	354	1.275	38.328	30.913	69.241	4.900	3435	8.335

Tablo 1'de 1950-1960 yılları arasında DP döneminde Balıkesir'de de ilkokul sayılarında bir artış olduğu görülmektedir. Nitekim 1950 yılında 477 olan ilkokul sayısı 1959 yılında 560'a yükselerek 83

⁸ Bu tablo ve diğer tablolar kaynakçada belirtilen maarif yıllıklarından yazar tarafından derlenmiştir.

⁹ Maarif Yıllıklarından 1953-1954 Eğitim-Öğretim döneminde Akşam okulları açılmıştır. Bu okullardan toplam 50 köy ilkokulundan 259 erkek, 22 kız öğrenci olmak üzere toplam 281 kişi mezun olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitü Başkanlığı, (a), (1953-1960), 1963:339).

yeni ilkokul daha yapılmıştır. Bu ilkokulların 506'sı köylerde yer alırken 54 şehir merkezlerinde yer almıştır. Görüldüğü gibi en yüksek artış köylerde yapılan ilkokulların sayısında olmuştur. Bu da DP'nin özellikle köylere önem gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Tablodan çıkardığımız bir diğer sonuç ise öğretmen ve öğrenci sayılarındaki artıştır. 1959 yılı itibariyle kız öğrencilerin erkek öğrencilere olan oranı yaklaşık olarak %45'tir ki bu oran Balıkesir'de ilköğretim düzeyinde kız öğrencilerin eğitimine verilen önemi göstermektedir. Mezuniyet oranları da erkek-kız açısından değerlendirildiğinde ise burada da yine kız öğrencilerin önemli bir oranı yakaladığı görülür. Nitekim 1950 yılında toplam 6004 mezun öğrenciden 2319'u kız öğrencidir. Bu haliyle mezun kız öğrenci oranı yaklaşık %39'dur. Bununla birlikte 1959 yılında toplam 8.335 mezun öğrencinin 3.435'i kız öğrenci olup, bunun yüzdelik değeri %41'dir. Neticede geçen yaklaşık 10 yıl içinde mezun kız öğrencilerin oranında %3'lük bir artış gerçekleşmiştir. Bununla beraber aynı kıyaslama öğretmenler konusunda da yapıldığında bu oran 1959 yılında yaklaşık %28'e karşılık gelmektedir.

Bütün bu veriler, bize Balıkesir'de ilköğretimde kız öğrencilerin eğitimine önem verildiğini göstermektedir. İlkokul sayılarında gerçekleşen artış neticesinde Balıkesir'de ilkokul mezunu sayısı da artmıştır. Böylece okuma yazma bilenlerin sayısının artışına bağlı olarak vilayetin kültürel seviyesinde de bir yükselişin meydana geldiği şeklinde bir değerlendirme yapmak da mümkündür.

Ortaokullar

Yukarıda anlatıldığı üzere 1949-1950 Eğitim-Öğretim Döneminde Balıkesir vilayetinde toplam 7 ortaokul bulunmaktaydı. Bahsi geçen ortaokulların Ayvalık, Bandırma, Burhaniye, Edremit, Erdek, Gönen, Sındırgı ilçelerinde olduğu görülmektedir.¹⁰ 1950-1960 yılları arasında bu ortaokullara ilaveten 10 ortaokul daha açılarak ortaokul sayısı 17'ye yükselmiştir. Açılan yeni ortaokullar Manyas, Susurluk, Dursunbey, İvrindi, Bigadiç, Kepsut, Savaştepe, Havran, Balya, Edincik ortaokullarıdır. Bu şekilde Balıkesir'de ortaokul sayısı DP'nin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasında yaklaşık 2,5 kat arttırılmıştır.

DP'nin ilk yılında 1950-1951 Eğitim-Öğretim döneminde iki ortaokul açılarak Balıkesir'de ortaokul sayısı 9'a çıkmıştır. Bu okullar Manyas ve Susurluk ortaokullarıdır. Manyas Ortaokulu, ilk eğitim öğretim döneminde 27 erkek ve 4 kız olmak üzere toplam 31 öğrenciye sahipti. Bu okulun 1'i bayan olmak üzere toplam 4 öğretmeni vardı. Susurluk Ortaokulu'na baktığımızda ise; aynı dönemde 25 erkek ve 6 kız olmak üzere toplam 31 öğrencisi var iken adı geçen okulun öğretmen mevcudu ise 2'si bayan 1'i erkek olmak üzere toplam 3 öğretmeni vardı (Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (a), (1950-1951), 1951: 22, 213). Bu ortaokullar zaman içinde öğrenci sayıları itibariyle kayda değer bir artış yaşamışlardır. Öğretmen mevcutları ise dönemin şartları göz önüne alındığında vasat bir düzeyde kalmıştır. Nitekim bahsi geçen okulların 1959-1960 Eğitim-Öğretim döneminde öğrenci ve öğretmen sayıları şu şekildedir. Manyas Ortaokulu'nda 185 erkek ve 35 kız olmak üzere toplam 220 öğrenci öğrenim görmekteyken bu öğrencilere eğitim veren öğretmen sayısı ise 8'i erkek, 4 kız olmak üzere toplam 12'dir. Aynı şekilde Susurluk Ortaokulu'nda ise 192 erkek ve 63 kız olmak üzere toplam 255 öğrenci mevcut iken bu öğrencilerin öğretmen mevcudu ise 10 erkek ve 5

¹⁰Bahsi geçen yıllıkta Balıkesir merkeze ait ortaokul kaydı yoktur (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (b), 1949-1950, 1952: 111).

kız olmak üzere toplam 15 kişidir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, (b), (1953-1960), 1963: 36-39).

1951-1952 Eğitim-Öğretim döneminde Balıkesir'de yeni bir ortaokulun daha açıldığı görülmektedir. Bu ortaokul Dursunbey Ortaokuludur. Dursunbey Ortaokulu'nun ilk döneminde 22 erkek, 1 kız olmak üzere toplam 23 öğrencisi vardı. Öğretmen mevcudu ise 1 erkek olmak üzere toplam 3 kişiydi (Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (b), (1951-1952), 1952: 22, 229). Dursunbey Ortaokulunun 1959-1960 Eğitim-Öğretim döneminde ise öğrenci mevcudu 92 erkek, 15 kız ile toplam 107 öğrenciye yükseldiği görülmektedir. Öğretmen sayısında ise yaklaşık 4 kat bir artış olmakla beraber toplam öğretmen mevcudu 8 erkek ve 3 kız olmak üzere toplam 11 kişidir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, (b), (1953-1960), 1963: 34-35).

DP döneminde yeni açılan ortaokullardan biri de İvrindi Ortaokulu'dur. Bu okul 1952-1953 Eğitim-Öğretim döneminde faaliyete geçmiştir. İvrindi Ortaokulu'nun 35 erkek ve 5 kız olmak üzere toplam 40 öğrencisi vardır. Bu okulun öğretmen mevcudu ise 3 erkek olmak üzere toplam 3 kişidir (Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1952-1953), 1957: 28, 253). Adı geçen okulun 1959-1960 Eğitim-Öğretim dönemi verilerine baktığımızda; okulun 129 erkek ve 10 kız olmak üzere toplam 139 kişiye yükseldiği tespit edilmektedir. Artan bu öğrenci sayısına paralel olarak öğretmen mevcudunda da bir artma olması doğaldır. Nitekim okulun adı geçen dönemde 3 erkek ve 3 kız olmak üzere toplam 6 öğretmeni olmakla beraber bu sayının yeterli olmadığı söylenebilir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı (b) (1953-1960), 1963: 36-37).

DP döneminde 1953-1954 Eğitim-Öğretim döneminde iki okul daha açılarak Balıkesir vilayetinde ortaokul sayısı 13'e yükselmiştir. Bu okullardan Bigadiç Ortaokulu'nun 54 erkek ve 14 kız olmak üzere 68 öğrencisi bulunmaktadır. Adı geçen okulun öğretmen sayısına baktığımızda; 2 erkek ve 2 kız olmak üzere toplam 4 öğretmeni mevcuttur. Aynı okulun 1959-1960 Eğitim-Öğretim döneminde öğrenci sayısı 147'ye yükselirken, öğretmen sayısı da 12'si erkek 2'si kız olmak üzere toplam 14 olmuştur. Diğer taraftan bu dönemde bir diğer yeni açılan Kepsut Ortaokulu'nda ise 1953'te öğrenci sayısı 41 erkek ve 1 kız olmak üzere toplam 42 olarak kayıtlara geçmiştir. Aynı okulun öğretmen mevcudu ise 3 erkek olmak üzere toplam 3 kişidir. Görüldüğü üzere bu ortaokulun bayan öğretmeni bulunmamaktadır. 1959-1960 Eğitim-Öğretim döneminde Kepsut Ortaokulu'nun hem öğrenci hem de öğretmen sayılarına baktığımızda; öğrenci sayısı 87 erkek ve 16 kız olmak üzere 103'tür. Bu öğrencilerin öğretmen sayısı ise 6'sı erkek, 2'si bayan olmak üzere toplam 8 kişidir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı (b), (1953-1960), 1963: 36-37).

DP döneminde ilk defa eğitim faaliyetine başlayan bir başka ortaokul ise Savaştepe Ortaokulu'dur. 1954 yılında açılan ortaokulun ilk sezonda toplamda 51 öğrencisi olup, bunun 38'si erkek, 13'ü kızdır. Fakat ilginçtir Savaştepe'nin bu dönemde eğitim kadrosu boş olup öğretmeni yoktur. İlk döneminde vaziyet böyle iken 1959-1960 Eğitim-Öğretim döneminde öğretmen kadrosunun dolduğu görülmektedir. Nitekim bahsi geçen dönemde 6'sı erkek, 2'si bayan olmak üzere toplam 8 öğretmenin görev aldığı görülmektedir. Bu dönemde öğrenci sayısı ise 120 erkek ve 42 kız olmak üzere toplam 162

kişidir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı,(b), (1953-1960), 1963: 38-39).

DP döneminde Balıkesir’de ortaokul düzeyinde okullaşma faaliyetleri hız kesmeden devam etmiştir. Nitekim 1955-1956 Eğitim-Öğretim döneminde iki yeni ortaokul açılmıştır. Bunlar, Balya ve Havran Ortaokullarıdır. Bu ortaokulların 1955 yılı öğrenci ve öğretmen sayılarına baktığımızda; Balya Ortaokulu’nun 120 erkek, 20 kız olmak üzere toplam 140 öğrencisi vardır. Öğretmen kadrosu ise 6 erkek ve 1 bayan olmak üzere toplam 7 öğretmenden oluşmaktaydı. Havran Ortaokulu ise 39 erkek ve 9 kız olmak üzere toplam 48 öğrenciye sahip iken bu öğrencilerin öğretmen mevcudu ise 5 erkek ve 1 kız olmak üzere 6 kişidir. Bu ortaokulların 1959-1960 Eğitim-Öğretim dönemi sayısal verilerine baktığımızda ise Balya Ortaokulu öğrenci sayısını 156 erkek ve 20 kız olmak üzere toplam 176 öğrenciye yükseltmişken bu öğrencilerin öğretmen sayısı da bir artış göstererek 7 erkek ve 3 bayan olmak üzere toplam 10’a yükselmiştir. Aynı şekilde Havran Ortaokulu ise öğrenci sayısını 124 erkek ve 12 kız olmak üzere toplam 136 öğrenci olmuştur. Bu ortaokulun öğretmen sayısı hemen hemen aynı kalmış ve toplam 7 kişi olmuştur. Bu öğretmenlerin 5’i erkek ve 2’si bayandır (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı,(b), (1953-1960), 1963: 34-37).

DP iktidarında Balıkesir’de açılan diğer bir ortaokul kayıtlara göre Edincik Ortaokulu’dur. Edincik Ortaokulu 1957-1958 Eğitim-Öğretim döneminde açılmış olup, ilk dönemde 38 erkek ve 6 kız olmak üzere toplam 44 kişidir. Bununla birlikte bahsi geçen dönemde öğretmen sayısı ise 3 erkek ve 4 bayan olmak üzere toplam 7 kişi de öğretmeni vardır. 1959-1960 dönemine geldiğimizde ise Edincik Ortaokulu’nun öğrenci sayısı 88 erkek ve 23 kız olmak üzere toplam 111 öğrenciye yükselirken, öğretmen sayısı da 4 erkek ve 5 bayan olmak üzere toplam 9 kişiye yükselmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, (b), (1953-1960), 1963: 32-33).

Tablo 2’den anlaşıldığı üzere 1950-1960 yılları arasında Balıkesir’de ortaokul sayısı artan bir karakter göstermiştir. Artan okul sayısı ile birlikte bazı yıllar düşüş eğilimine girse de öğrenci sayısında da genel anlamda bir yükseliş gözükmektedir. Öğrenci sayılarını daha ayrıntılı incelediğimizde; 1959-1960 döneminde 17 ortaokulda 2.304 erkek ve 673 kız olmak üzere toplam 2.977 öğrenci eğitim görmüştür. Eğitim gören öğrencilerin erkek-kız oranlarına baktığımızda; erkek öğrencilerin oranı %77’i bulurken, kız öğrencilerin oranı ise yaklaşık %23’tür. Bu da ortaöğretimde kız öğrencilerin oranının beklenen oranda olmadığı yorumunu yapmayı mümkün kılmaktadır. Durumu öğretmen açısından değerlendirdiğimizde; bahsi geçen dönemde 112 erkek, 45 bayan toplam 157 öğretmen olduğu görülmektedir. Bununla birlikte öğretmen sayısına cinsiyet oranı üzerinden baktığımızda; öğretmenlerin yaklaşık %71’i erkek, %29’u ise bayandır. Bu haliyle kız öğrencilere düşen bayan öğretmen sayısının yeterli olduğu düşünülebilir. Diğer yandan Tablo 2’den mezun öğrenciler konusunda bir değerlendirme yapacak olur isek, 1959 yılında bu anlamda toplam 2.977 öğrenciden 550 kişinin mezun olduğu anlaşılmaktadır. Bu da ortaokullara devam eden öğrencilerin başarısının bir hayli düşük olduğunu bize göstermektedir ki, mezun olan öğrencilerin oranı %18’dir. Bu düşük mezuniyet oranına rağmen ilgili tablodan Balıkesir vilayetinde ortaokul imkânlarının vilayetin kültür düzeyi ile okuma yazma oranının yükselmesine ortam hazırlamıştır şeklinde bir değerlendirme yapmayı engellemediğini söyleyebiliriz.

Tablo 2: 1950-1960 Yıllarında Balıkesir Ortaokulların Durumu

Yıllar	Ortaokul Sayısı	Öğretmen Sayısı			Öğrenci Sayısı			Mezun Sayısı		
		Erkek	Bayan	Top	Erkek	Kız	Top	Erkek	Kız	Top
1950-1951	9	42	32	74	658	235	893	82	46	128
1951-1952	10	48	36	84	786	262	1.048	141	59	200
1952-1953	11	52	34	86	987	335	1.322	154	58	212
1953-1954	13	66	34	100	1.144	395	1.539	185	38	223
1954-1955	14	22	40	62	1.419	535	1.954	182	88	270
1955-1956	16	86	39	125	1.912	705	2.617	308	113	421
1956-1957	16	75	39	114	1.877	623	2.500	277	122	399
1957-1958	17	71	47	118	1.931	554	2.485	302	126	428
1958-1959	17	89	46	135	2.023	588	2.611	354	116	470
1959-1960	17	112	45	157	2.304	673	2.977	415	135	550

Orta Meslek ve Teknik Öğretim Okulları

Orta Meslek ve Teknik Öğretim Okulları¹¹ kapsamında okullara baktığımızda; daha önceki bölümde ifade edildiği üzere 1946 yılında kapatılan Balıkesir Necati Öğretmen Okulu¹² 1950'de tekrar açılmıştır. Tekrardan açılan okul üç sınıf şeklinde teşkilatlandırılmıştır. Yeniden teşkilatlandırılan Balıkesir Necati İlk Öğretmen Okulu 1950-1951 Eğitim-Öğretim döneminde öğrenci sayısı 270 erkek ve 12 kız öğrenci olmak üzere toplam 282 kişidir. Bu dönem mezun olan öğrenci sayısı 38 erkek, 3 kız olmak üzere toplam 41 kişi mezun olmuştur. Bahsi geçen dönemde öğretmen mevcudu ise 17 erkek ve 4 bayan olmak üzere toplam 21 kişidir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1950-1951), 1957: 10-137-215). Aynı okulun 1959-1960 Eğitim-Öğretim dönemi verilerine baktığımızda; öğrenci sayısı olarak 103 erkek öğrenciye karşılık 18 kız öğrenci öğrenim görmüştür.

¹¹ Erken Cumhuriyet döneminde bahsedilen ilk meslek ve teknik dershaneleri kapsamında (Demircilik ve Marangozluk Kursu, Zeytinlik Kursu, Kuran Öğretme Kursu, Dikiş Kursu) DP döneminde de faaliyetlerine devam etmiştir. Fakat bu dönemde kurs çeşitliliğinde bir artış ve farklılık gözükmemektedir. 1951-1953 dönemi Maarif yıllıklarından verilen kurslara baktığımızda; Biçki, kadın çamaşırı, erkek çamaşırı, çiçek, çocuk bakımı, ev idaresi, nakış, pasta, resim, yemek pişirme, biçki, torna, dokumacılık, madencilik, motorculuk ve muhasebe şeklinde kurslar açılmıştır. Bununla birlikte Balıkesir'de toplam yaklaşık 303 kurs tespit edilmiş olup, bunların 37'si şehir merkezlerinde 266'sı ise köylerde (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitü Başkanlığı, (a), (1953-1960), 1963: 356).

¹² Okulun adı 1950-1951 Maarif Yıllığı'nda bu şekilde ifade edilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1950-1951), 1957: 10).

Toplam 121 kişi olan bu öğrencilerden 59 erkek, 11 kız olmak üzere 70 öğrenci mezun olmuştur. Öğretmen durumu ise 1950 yılına göre bir düşüş göstermiş ve toplam 9 öğretmen görev almıştır. Bu öğretmenlerin 7'si erkek, 2'si bayandır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü, (1953-1960), 1963 :33-488).

Yukarıda Erken Cumhuriyet Dönemi başlığı altında değinildiği gibi 1940 yılında kurulan Savaştepe Köy Enstitüsü daha sonra DP döneminde 1954 yılında kapatılmıştı Bu tarihten sonra ilk öğretmen okuluna dönüştürülerek yeni ismi Savaştepe Öğretmen Okulu olmuştur. Bu okul 6 sınıflı olup, 1954-1955 Eğitim-Öğretim döneminde toplam öğrenci sayısı 763 'tür. Bu mevcudun hepsi erkektir. Tamamı erkek olan bu öğrencilerin eğitimi ile sorumlu olan öğretmen sayısı ise toplam 28 kişi olup bunların 27'si erkek, 1'i bayandır. Bu dönemde mezun sayısı ise 273 kişidir. İlk dönem itibariyle durum bu şekilde iken 1959-1960 Eğitim-Öğretim dönemine baktığımızda; toplam öğrenci sayısı 827 kişiye yükselmiş olup bunun 805'i erkek, 22'si kızdır. Bahsi geçen dönemde mezun olanların sayısı ise 70'i erkek, 2'si kız olmak üzere toplam 72 kişi mezun olabilmıştır. Öğretmen mevcudu ise 23 olup, bunun 21'i erkek, 2'si bayandır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü, (1953-1960), 1963: 10-11, 485).

Ticaret lisesi de Balıkesir'de orta meslek ve teknik öğretim kurumları kapsamında faaliyete geçen bir lisedir. Balıkesir Ticaret Lisesi 1950-1951 Eğitim-Öğretim yılında 56 erkek ve 2 kız olmak üzere toplam 58 öğrencisine eğitim vermiştir. Bu eğitimde ders veren öğretmenlerin mevcudu ise 9 kişi olup, bunun 7'si erkek ve 2'si bayandır. Bu dönemde mezun olanların sayısı ise 15 erkek ve 1 kız olmak üzere toplam 16 kişidir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1950-1951), 1957: 102, 222, 144). 1959-1960 Eğitim-Öğretim döneminde öğrenci mevcudu 66 erkek ve 7 kız olmak üzere toplam 73 kişidir. Bu öğrencilerin eğitimden sorumlu öğretmen sayısı ise 8 erkek ve 4 bayan olmak üzere toplam 12 kişidir. Bununla beraber 22 erkek ve 2 kız olmak üzere toplam 24 kişi mezun olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü, (1953-1960), 1963: 379, 541).

Balıkesir'de 1950-1960 yılları arasında iki Kız Enstitüsü vardır. Bunlardan biri Balıkesir Kız Enstitüsü diğeri ise Edremit Kız Enstitüsü'dür. Edremit Kız Enstitüsü 1959 yılında faaliyete geçmiştir. Bunlardan Balıkesir Kız Enstitüsü'nün 1950-1951 Eğitim- Öğretim döneminde toplam öğrencisi 152 olup, bu öğrencilerin hepsi kızdır. Bu dönemde mezun olan öğrenci sayısı 25'tir. Okulun 18 bayan öğretmeni mevcuttur (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1950-1951), 1957: 21,27,138). Aynı okulun 1959-1960 Eğitim-Öğretim dönemi öğrenci, öğretmen ve mezuniyet durumuna baktığımızda; toplam öğrenci mevcudu 156 olup, bunun hepsi de kızdır. Bu dönemde toplam 156 öğrenciden 29'u diploması almayı hak kazanmıştır. Öğretmen mevcudu ise toplam 33 olup, bunun 10'u erkek, 23'ü bayan öğretmendir. Edremit Kız Enstitüsü'nün verilerine bakıldığında; 1959-1960 Eğitim-Öğretim döneminde toplam 44 öğrencisi olmakla beraber bunun 44'de kızdır. Enstitünün 10 erkek, 4 bayan toplam 14 öğretmeni vardır. Bu dönem adı geçen enstitü hiç mezun vermemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü, (1953-1960),1963: 93,501).

Balıkesir vilayetinde 1950-1960 yılları arasında aktif olarak hizmet veren diğeri bir eğitim kurumu da Bağlı, Bağımsız Erkek Orta Sanat okullarıdır. Bağlı Erkek Sanat Okulu 1950-1951 Eğitim Öğretim

döneminde sadece Balıkesir'de faaliyete geçmiştir. Okulun bahsi geçen eğitim döneminde 117 öğrencisi olmakla beraber bu öğrencilerin hepsi erkektir. Dönem sonunda 117 öğrenciden ise sadece 23 kişi mezun olmuştur. Aynı dönemde Bağımsız Erkek Orta sanat okullarının Ayvalık, Bandırma ve Edremit'te faaliyette olduğu görülmektedir. Bu okullarda toplam 244 öğrenci olmakla beraber bu öğrencilerin tamamı erkektir. Öğretmen mevcudu ise 31 kişi olup bunun 24'ü erkek, 7'si bayandır. Adı geçen okullardan dönem sonunda ise sadece 52 kişi mezun olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1950-1951), 1957: 50, 56,139,218).

1959-1960 Eğitim-Öğretim döneminde bahsi geçen okullara baktığımızda; Bağlı Erkek Orta Sanat Okullarının Ayvalık 1958, Bandırma 1954 ve Edremit'te 1958 de faaliyete geçtiği görülür. Adı geçen okulların ilgili dönemde toplam 789 öğrencisi bulunmakla beraber bu öğrencilerin tamamı erkektir. Bununla beraber 789 öğrenciden 213 kişi derslerini tamamlayarak mezun olmuşlardır. Bağımsız Erkek Orta Sanat okulları ise yukarıda da bilgisi verildiği üzere adı geçen ilçelerde 1950 yılından beri faaliyette iken bu okulların 1957-1958 Eğitim-Öğretim döneminde kapandığı görülmektedir. Bu şekilde eğitim faaliyetleri sona eren okulların en son dönemki öğrenci mevcutları 320 kişidir. Öğretmen mevcudu 23 erkek, 6 bayan olmak üzere toplam 29 öğretmeni vardır. Son eğitim döneminde ise 89 kişi mezun olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü, (1953-1960), 1963 : 200,216, 516).

Balıkesir'de bir diğer Orta Meslek ve Teknik Öğretim Kurumu ise Erkek Sanat Enstitüleridir. Bu enstitüler Balıkesir merkez, Bandırma (1955), Ayvalık (1959) ve Edremit'te (1959) faaliyete geçmiştir. İlk olarak 1950-1951 Eğitim-Öğretim dönemindeki Balıkesir merkezdeki enstitü verileri incelendiğinde; adı geçen eğitim-öğretim döneminde 68 erkek öğrenci mevcut iken bunun tamamı erkektir. Bu öğrencilerin öğretmen mevcudu ise 19 erkek ve 3 bayan olmak üzere toplam 22 öğretmeni vardır. Diploma alıp mezun olan öğrencilerin toplamı ise 26 kişidir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1950-1951), 1957 :74,141,219). 1959-1960 Eğitim-Öğretim döneminde Balıkesir vilayetinde tüm enstitülerin öğrenci, öğretmen ve mezuniyet durumlarına baktığımızda; toplam öğrenci sayısı 365 kişidir. Bu öğrencilerin de tamamı erkektir. Öğretmen mevcudu ise 29 olup, bu öğretmenlerin 25'i erkek, 4'ü bayandır. Mezun olmaya hak kazanan öğrenci toplamı ise 148 kişidir (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü, (1953-1960), 1963: 281,520).

Erkek Sanat Enstitüleri gibi diğer Orta Meslek ve Teknik Öğretim Kurumu ise Ebe Okullarıdır. Balıkesir'de 1950-1951 Eğitim-Öğretim döneminde toplam 100 öğrenci bulunmakla beraber bunların tamamı kız öğrencidir. Ebelik eğitimi veren öğretmenlerin toplamı 3'tür. Öğretmenlerin 2'si erkek, biri bayandır (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1950-1951), 1957: 22, 114). 1959-1960 Eğitim döneminde ise toplam 54 öğrencisi olmakla beraber bunun da tamamı kız öğrencidir. Öğretmen durumu ise bu dönemde yine 3 kişi olup, bunların 2'si erkek 1'i bayandır. Bu dönemde okulu bitirip mezun olmaya hak kazananlar ise 54 kişidir (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü, (1953-1960), 1963:425, 552).

Tablo 3: 1950-1960 Yıllarında Balıkesir İl genelinde Orta Meslek ve Teknik Öğretim

Orta Meslek ve Teknik Öğretim Kurumları	Yıl	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı			Öğrenci Sayısı ¹³			Mezun Sayısı		
			Erkek	Bayan	Top	Erkek	Kız	Top	Erkek	Kız	Top
Balıkesir Necati İlköğretim Öğretmen Okulu, Savaştepe Köy enstitüsü, Savaştepe İlköğretim Öğretmen Okulu, Balıkesir Kız Enstitüsü, Edremit Kız Enstitüsü, Bağlı-Bağımsız Erkek Orta Sanat okulları (Balıkesir, Ayvalık, Bandırma, Edremit), Erkek Sanat Enstitüsü, Köy Ebe Okulları, Bağlı Orta Ticaret Okulu İmam Hatip Ortaokulu, Ticaret Lisesi.	1950-1951	10	101	52	139	1.850	270	2.120	281	29	310
	1951-1952	10	85	43	128	1893	181	2.074	398	42	440
	1952-1953	10	90	44	134	1.946	337	2.283	220	138	360
	1953-1954	13	87	36	123	1.725	173	1.898	435	55	490
	1954-1955	13	94	47	141	1.892	76	1.968	497	79	576
	1955-1956	13	94	37	101	2.045	241	2.286	341	100	441
	1956-1957	13	97	33	130	2.159	239	2.398	349	102	451
	1957-1958	10	102	38	140	2.201	298	2.499	387	100	487
	1958-1959	13	109	35	144	2.376	257	2.633	387	91	478
	1959-1960	14	127	42	169	2.315	324	2.639	529	100	629

DP döneminde Türkiye’de olduğu gibi Balıkesir’de de İmam Hatip Ortaokulu açılmıştır. 1953-1960 Maarif İstatistiğine göre Balıkesir’de İmam Hatip Okulu’nun Orta kısmı 1958-1959 Eğitim-Öğretim döneminde faaliyete girmiştir. Bu okulun verilerine baktığımızda; 1958 yılında toplam 78 öğrenci

¹³ 1952-1953 Eğitim Öğretim dönemi Balıkesir Ticaret Lisesi öğrenci sayılarına ulaşamamıştır.

bulunmakla beraber bu öğrencilerin tamamı erkektir. Bu sene hiç mezun verilmemiştir. Diğer taraftan öğretmen mevcudu ise 3'ü erkek 3'ü bayan olmak üzere toplam 6 kişidir. 1959 yılında öğrenci ve öğretmen durumlarına baktığımızda ise bu dönemde 99 öğrenci olmakla beraber bunun yine tamamı erkektir. Öğretmen durumunda ise bir önceki döneme göre 2 artarak öğretmen mevcudu 8'e yükselmiştir. Bu öğretmenlerin 6'sı erkek, 2'si bayandır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü, (1953-1960), 1963 :50-493).

Tablo 3'te Balıkesir'de 1950-1960 yılları arasında orta meslek ve teknik öğretim kapsamında açılan 18 okula ait öğretmen, öğrenci ve mezuniyet durumları gösterilmiştir. Bu tabloya göre 1950-1951 yılları arasında toplam 2.120 öğrenci eğitim görmüştür. Öğrencilerin 1.850'si erkek, 270'i kızdır. Kız öğrencilerin oranı yaklaşık %13'e karşılık gelirken erkek öğrenciler toplam öğrencilerin %87'sini oluşturmaktadır. Bu eğitim döneminde toplam 2.120 öğrenciden 310'u mezun olmuştur. Mezun olan öğrenciler yaklaşık % 15 lik bir oranı teşkil ederken kız öğrencilerden mezun olanlar ise 29 kişidir. Kız öğrencilerin toplam öğrencilere göre mezuniyet oranı %9'a karşılık gelmektedir. Bu haliyle kız öğrenci eğitiminde durum bir hayli düşük bir görüntü vermektedir.

Aynı değerlendirme 1959-1960 Eğitim-Öğretim dönemi için yapıldığında; toplam 2.639 öğrenci eğitim görür iken bunun 2.315'i erkek 324'ü kızdır. Kız öğrencilerin oranı %12'dir. Bu haliyle geçen 10 yıl içinde kız öğrenciler açısından bir değişiklik olmadığını söyleyebiliriz. Bu da orta meslek ve teknik öğretim alanında daha çok erkek öğrencilerin eğitim gördüğünü ortaya çıkarmaktadır.

Liseler

Eğitim ve öğretim konusunda çok köklü bir altyapıya sahip olan Balıkesir, 1950'li yıllarda Türkiye'nin lise düzeyinde eğitim veren az sayıda illeri arasında yer almıştır. Nitekim 1932 yılında faaliyete geçen Balıkesir Lisesi DP döneminde de faaliyetlerine devam etmiştir.

DP'nin iktidara geldiği 1950 yılında Balıkesir Lisesi'nin öğrenci sayısı toplam 239 kişi olup, bunun 204'ü erkek ve 35'i kız öğrencidir. Bu yılda Balıkesir Lisesi'nin 15 öğretmeni vardı. Öğretmenler asil kadroda olup, 6'sı erkek 9'u bayandır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü (b), (1950-1951), 1951: 270, 336). 1951 yılında adı geçen lisenin öğrenci sayısı 221'i erkek, 40'ı kız olmak üzere toplam 261 kişidir. Bu yılda okulun mevcut öğretmen sayısı bir önceki yıla göre yaklaşık iki kat artarak 27'ye yükselmiştir. Bu öğretmenlerin 16'sı erkek, 11'i bayandır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü (b), (1951-1952), 1952: 286,348). 1952 yılına baktığımızda ise; öğretmen sayısında bir düşüş olmakla beraber, öğrenci sayısında dikkate değer bir artışın olduğu görülmektedir. Nitekim 1952-1953 Eğitim ve Öğretim yılında Balıkesir Lisesi'nde 363 erkek ve 59 kız olmak üzere toplam 422 öğrenci gözükmektedir. Bu öğrencilerden sorumlu toplam 23 öğretmen olmakla beraber bunların 11'i erkek, 12'si bayandır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1952-1953), 1957: 326, 392).

Balıkesir'de bir diğer lise de 1956 yılında açılan Bandırma Lisesi'dir. Adı geçen lisenin 1956-1957 döneminde öğrenci sayılarına baktığımızda toplam 187 öğrenci olmakla beraber bunun 127'si erkek, 60'ı kızdır. Bu yılda lisenin öğretmen mevcudu 10 kişidir. Bir sonraki yıl 1957-58 döneminin öğrenci

ve öğretmen sayılarına baktığımızda; 163 erkek ve 88 kız olmak üzere 251 öğrenci vardır. Öğretmen sayısı ise 12 kişidir. 1958-59 döneminde ise öğrenci sayısı 9 kişi artarak toplam 260 öğrenci olmuştur. Bunun 166'sı erkek ve 94'ü ise kızdır. Aynı yılda öğretmen sayısı bir önceki yıla göre bir kişi artarak mevcut öğretmen sayısı 14 kişi olmuştur. 1959-1960 dönemi bahsi geçen değerlere baktığımızda ise bu dönem öğrenci sayıları bir önceki dönem öğrenci sayısından 70 kişi artarak öğrenci sayısı 330'a yükselmiştir. Bunun 208'i erkek, 122'si kızdır. Öğretmen sayısı ise aynı kalarak 14 öğretmen görevine devam etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı,(b), (1953-1960), 1963: 462, 616).

Tablo 4: 1950-1960 Yıllarında Balıkesir İl genelinde Liselerin Durumu

Ders Yılı	Lise Sayısı	Öğretmen Sayısı			Öğrenci Sayısı			Mezun Sayısı		
		Erkek	Bayan	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top
1950-1951	1	6	9	15	204	35	239	52	6	58
1951-1952	1	16	11	27	221	40	261	17	1	18
1952-1953	1	11	12	23	363	59	422	33	6	39
1953-1954	1	12	8	20	395	61	456	52	12	64
1954-1955 ¹⁴	2	18	15	33	447	60	507	90	16	106
1955-1956	2	15	5	20	415	72	487	90	14	104
1956-1957	3	21	13	34	486	140	626	101	22	123
1957-1958	4	25	20	45	668	239	907	102	24	126
1958-1959	4	30	17	47	815	305	1120	146	36	172
1959-1960	5	27	18	45	913	346	1259	165	89	254

Edremit Lisesi ise 1957 yılında kurulmuştur. Edremit Lisesi'nin ilk eğitim-öğretim dönemi olan 1957-1958 döneminde öğrenci sayısı 113'ü erkek ve 47'si kız olmak üzere toplam 160 kişidir. Bu dönem öğretmen sayısı ise 8 kişidir. Adı geçen lisenin 1958-1959 eğitim-öğretim döneminde öğrenci sayısı bir önceki döneme göre dikkat çekici bir artış göstererek 130 kişi artarak 290 kişi olmuştur. Bunun 200'ü erkek, 90'ı kızdır. Fakat öğrenci sayısındaki bu büyük artışa rağmen öğretmen sayısı bir önceki döneme göre 1 kişi artarak 9 kişi olmuştur. 1959-1960 eğitim-öğretim döneminde adı geçen lisenin

¹⁴ Balıkesir'de bir de 1954-1959 yılları arasında faaliyette olan Özel Türk Lisesi' tespit edilmiş olup, bu lisenin devam eden öğrencisi yoktur (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı,(b), (1953-1960), 1963 : 534).

öğrenci sayısı 212 erkek, 80 kız olmak üzere toplam 292 kişi olmuştur. Bu dönemde öğretmen sayısı bir önceki döneme göre bir kişi azalarak 8 kişi olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, (b), (1953-1960), 1963: 462, 616).

Balıkesir'de 1959 yılında merkezin üçüncü lisesi olarak M. Hasbi Lisesi açılmıştır. Bu lisenin 1959-1960 Eğitim-Öğretim döneminde öğrenci ve öğretmen sayılarına baktığımızda; 79 erkek, 18 kız olmak üzere toplam 97 öğrencisi vardır. Bununla beraber okulun ilk döneminde 5 öğretmen tayin olunarak adı geçen lise eğitim ve öğretime başlamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, (b), (1953-1960), 1963: 462,616).

Tablo 4'teki verilerden hareketle resmi olarak 1932 yılından beri eğitim veren Balıkesir Lisesi, 1956 yılına kadar tek başına eğitim vermiştir. Bununla beraber 1956-1960 yılları arasında Balıkesir'de lise sayısı dörde yükselmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, (b), (1953-1960), 1963: 462-463). Ayrıca 1950 yılında lise öğretmeni sayısı 15 iken 1960 yılına gelindiğinde bu sayı 45 olmuştur. Lise sayısındaki bu artışa bağlı olarak öğrenci sayısı 1950'de 239 iken 1960 yılına gelindiğinde ise bu sayı 1.259'a ulaşmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, (b) (1950-1951), 1951: 270, 336; Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, (b) (1953-1960), 1963: 461, 615). Böylece öğretmen sayısında tam olarak 3 kat, öğrenci sayısında ise 5 kat oranında bir artış gerçekleştiği görülmektedir. Aynı şekilde öğrencilerin mezuniyet durumlarına baktığımızda; en az mezun verilen yılın 1951 olduğu görülür. En fazla mezuniyetin olduğu yıl ise lise sayısının dörde yükseldiği dönem olan 1959-1960 döneminde olduğu görülmektedir. Bu dönemde mezuniyet oranına baktığımızda; 1259 öğrenciden toplam 254 mezun verilmiş olup bu sayı toplam öğrencilerin %20'sine tekabül etmektedir. Bu orandan hareketle lise eğitiminde başarı seviyesinin hala istenilen seviyede olmadığını söylemek mümkündür. Aynı şekilde toplam öğrenci mevcudu içerisinde kız öğrencilerin oranına baktığımızda; kız öğrencilerin oranın %27 olarak karşımıza çıktığı görülür. Bayan öğretmenlerin toplam öğretmenler içindeki oranı ise 1959-1960 döneminde yaklaşık olarak %40'a karşılık gelmektedir. Bu haliyle bayan öğretmen oranı yeterli iken kız öğrencilerin mevcudu yetersizdir diyebiliriz.

Yüksek Öğretim

Yukarıda ifade edildiği üzere 1910 yılında Karesi Darülmullimini olarak açılan okul 1924 yılında "*Balıkesir Erkek Muallim Mektebi*" adını almıştır. Cumhuriyet döneminde 22 Nisan 1926'da çıkarılan 819 sayılı kanun ile belirlenen 10 merkezde öğretmen okulu yapılması kararlaştırıldı. Böylece 6 Ekim 1928'de temeli atılan okul, çeşitli gecikmelerden dolayı 1931 yılı sonunda faaliyete geçmiştir. Okulun inşaatı noktasında emeği olan fakat inşaatın ilk döneminde vefat eden Mustafa Necati'ye bir şükran ifadesi olarak okulun adı 30 Nisan 1932 tarihinde "*Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu*" adı verilmiştir. Bu tarihten sonra eğitim-öğretime açıldı. Okulun ilk öğretmen okulu kapatıldı ve 1944 yılında "*Necati Terbiye Enstitüsü*" açıldı. Bundan sonra 1946'da okula "Necati Eğitim Enstitüsü" adı verilerek genel öğretmen yetiştirme dersleri verildi. 1950 yılında sözü geçen enstitü bu dönemde yeni açılan İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü'ne nakledildi. Bu nakilden sonra 1946 yılında kapatılan

ilköğretim kısmı yeniden açılarak bu sefer 1950 yılında “Necati İlk Öğretmen Okulu” adıyla tekrar açılarak ilk öğretmen okulu düzeyinde hizmetine devam etti (Sert 2021: 172-182).

Necati ilköğretmen Okulu, ilköğretmen okulu düzeyinde faaliyetlerine devam ederken 1950 yılında İstanbul’a nakledilen “Necati Eğitim Enstitüsü” 1954 yılında tekrar açıldı. Necati Eğitim Enstitüsü, Necati İlköğretmen Okulu ile aynı binada eğitim öğretim faaliyetlerine devam etti (<http://www.balikesir.edu.tr/site/icerik/necatibey-egitim-fakultesi-409>).

Tablo 5: 1950-1960 Yıllarında Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü Durumu

Okul Adı	Ders Yılı	Öğretmen Sayısı			Öğrenci Sayısı			Mezun Sayısı		
		Erkek	Bayan	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top
Necati Eğitim Enstitüsü	1954-1955	12	2	14	154	1	155	-	-	-
	1955-1956	12	3	15	155	1	156	24	0	24
	1956-1957	13	5	18	206	8	214	79	1	80
	1957-1958	13	6	19	203	9	212	96	4	100
	1958-1959	14	7	21	394	11	405	98	4	102
	1959-1960	12	8	20	286	15	301	116	1	117

Necati Eğitim Enstitüsü 1954’den itibaren Fen ve Edebiyat şubeleri ile 2 yıllık bir okul olarak bu isim ile 1978 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Enstitü, DP döneminde Balıkesir’de yükseköğretim seviyesinde hizmet vermiştir.

Necati Eğitim Enstitüsü’nün 1954-1955 Eğitim-Öğretim döneminde 154 erkek öğrenciye karşılık sadece 1 kız öğrencinin olması dikkat çekicidir. Bu dönemde hiç mezun verilmediği görülmektedir. Kız öğrencilerin sayısı ancak 1956 yılında çift haneli sayılara çıkmıştır. 1959-1960 Eğitim-Öğretim döneminde toplam öğrenci 301 kişi iken bunun 15 kız öğrencidir. Aynı dönem mezuniyet olanların sayısı 116 erkek, 1 kız olmak üzere toplam 117 kişidir. Bu dönem toplam öğrenci sayısı 301 kişi olduğu düşünülürse hem mezuniyet oranının hem de mezun olanlar içinde kız öğrencileri oranının epeyce düşük olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde Türkiye genelinde ilkokul, ortaokul ve lise okulları sayılarında bir artışa gidilmesi istenilmiş özellikle de köy ilkokullarına daha bir önem verilmiştir. Bu açıdan Balıkesir, geçmişten gelen eğitim ve kültür alanındaki güçlü birikimi ile bahsi geçen dönemde başlatılan eğitim seferberliğinde avantajlı bir yapı arz etmiştir. Nitekim 1950 yılına gelindiğinde

Maarif Yıllıklarına göre Balıkesir'de 477 ilkokul (Maarif yıllıklarında bu okulların isimleri kaydedilmemiştir), 7 ortaokul (Ayvalık, Bandırma, Burhaniye, Edremit, Erdek, Gönen, Sındırgı), 7 orta meslek ve teknik öğretim okulu (Savaştepe Köy enstitüsü, Balıkesir Necati Öğretmen Okulu, Balıkesir Kız Enstitüsü, Balıkesir Erkek Sanat Enstitüsü, Balıkesir Köy Ebe Okulu, Orta Ticaret Okulu, Ticaret Lisesi) ve 1 lisesi (Balıkesir Lisesi) vardır.

DP, 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimler neticesinde iktidara geldiğinde Balıkesir'de eğitim alt yapısı yukarıda verilen rakamlardan müteşekkil bir vaziyette idi. Maarif Yıllıklarına göre DP'nin iktidar döneminde (1950-1960) ilkokul sayısı 10 yıl içinde 83 artarak 477'den 560'a çıkmıştır. Bu okulların 54'ü şehir ve ilçe merkezlerinde 506'sı ise köylerdeydi. Bununla beraber eğitimde ilerlemenin bir ölçütü sayılan kız öğrenci oranı ise 1959-1960 eğitim döneminde ilkokul ölçeğinde %45'i bulmuştur. Bu da ilkokullar açısından yeterli bir orandır diyebiliriz.

Ortaokul sayısı ise 10 yıl içinde 10 artarak bu okulların sayısı da 17'ye yükselmiştir. Bu yükselişle Balıkesir'de ortaokul sayısında 2 katın üzerinde bir artış yaşanmıştır. Açılan yeni ortaokullar Manyas, Susurluk, Dursunbey, İvrindi, Bigadiç, Kepsut, Savaştepe, Havran, Balya, Edincik Ortaokullarıdır. Ortaokul seviyesinde kız öğrencilerin oranı ilkokullarda gerçekleşen orandan epey uzaktır. Nitekim ortaokulda eğitim gören kız öğrencilerin oranı 1959-1960 eğitim dönemi dikkate alındığında %23'ü geçememiştir.

Aynı ölçütlerle orta meslek ve teknik öğretim okulları değerlendirildiğinde; DP döneminde bu okullar 11 artarak sayıları 18'i bulmuştur. Böylelikle orta meslek ve teknik öğretim okulları da ortaokullarda olduğu gibi 2 katın üzerinde bir artışı yakalamıştır. Açılan yeni orta meslek ve teknik öğretim okulları Savaştepe İlköğretim Öğretmen Okulu, Edremit Kız Enstitüsü, Bağlı Erkek Orta Sanat okulları (Balıkesir, Ayvalık, Bandırma, Edremit), Bağımsız Erkek Orta Sanat okulları (Balıkesir, Ayvalık, Bandırma, Edremit) ve İmam Hatip Ortaokuludur. Fakat kız öğrenciler oranı olarak ortaokulların ulaştığı kız oranından daha düşük bir oranda kalmıştır. Zira yine 1959-1960 verileri dikkate alındığında orta meslek ve teknik öğretim okullarında kız öğrencilerin oranı %13'te kalmıştır.

Balıkesir'de DP döneminde lise sınıfı okullarda da bir artış yaşanmıştır. Nitekim 1932 yılında resmi olarak eğitim faaliyetine başlayan Balıkesir Lisesi 1954 yılına kadar genel liseler anlamında Balıkesir'in tek lisesi olarak faaliyette bulunmuştur. Bu tarihten sonra sırasıyla 1956, 1957 ve 1959'da 4 yeni lise daha açılmıştır. Açılan yeni liseler Bandırma Lisesi, Edremit Lisesi, M. Hasbi Lisesi ve Özel Türk Lisesi'dir. Bu şekilde lise sınıfı okullarda lise sayısı 5 olurken 5 katlık bir artış yaşanmıştır. Liselerin kız öğrenci oranına bakıldığında; yine 1959-1960 dönemi itibarıyla kız öğrenci oranının %27 olduğu görülmektedir.

Balıkesir'de DP döneminde yükseköğretim seviyesinde 1 enstitünün kurulduğu görülmektedir. Temeli Balıkesir Necati Öğretmen Okulu olan Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü 1954-1955 Eğitim-Öğretim döneminden itibaren bahsi geçen öğretmen okulu ile beraber öğrenci kabul etmeye başladı. Enstitünün 1959-1960 dönemi itibarıyla kız öğrenci oranına bakıldığında; yaklaşık olarak toplam öğrencilerin %5'ine karşılık gelmektedir.

Sonuç olarak Balıkesir’de DP döneminde eğitimde tüm okullarda önceki döneme göre bir artış gerçekleşmiştir. Nitekim ilkokullarda 477’den 560’a, ortaokullarda 7 den 17’ye, orta meslek ve teknik öğretim okullarında 7’den 18’e, liselerde 1’den 5’e yükselmiştir. Bununla beraber yükseköğretim kurumları alanında ise bir enstitü açılmıştır. Balıkesir’de DP döneminde açılan yeni okullar nedeniyle hem öğrenci sayısında hem de kız öğrenci sayısında bir artışın yaşandığını söylemek mümkündür. Bununla beraber okur-yazarlık oranlarına bakıldığında; Erken Cumhuriyet döneminde 1950 yılı itibarıyla nüfusun %37,18’i okur-yazar iken, DP döneminde 1960 yılı itibarıyla nüfusun %45,70’i okur-yazar durumuna gelmiştir (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, (1923-1973), 1973: 6).

Çıkar Çatışması Beyanı

Maarif Yıllıklarına Göre Balıkesir’de Eğitim (1950-1960) başlıklı makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Akyüz, Y. (1999). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1999’a)*. Alfa Yay., 7.Baskı, İstanbul.
- Albayrak, M. (2002). “DP Hükümetlerinin Politikaları”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 16, Yeni Türkiye Yayınları, ss.1578-1623.
- Alkan, Mehmet Ö. (2000). *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Modernleşme Sürecinde Eğitim İstatistikleri 1839–1924. Tarihi İstatistikler Dizisi*, No: 6, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Altıncı Maarif Şûrası (Çalışma Esasları, Komisyon Raporları, Konuşmalar), (1957), T.C. Maarif Vekâleti Yayınları.
- Armaoğlu, F. (1995). *XX. YY. Siyasi Tarihi (1914-1995)*. Alkım Yayınevi, İstanbul.
- Aydın, İ. (1997). *Siyasi Parti ve Hükümet Programlarında Eğitim-Öğretim, Öğretmenler (1908-1997)*. Eğitim Sen Yayınları, Ankara.
- Baran T. A. (2010). “Türk Eğitim Devrimi: Temel İlkeler ve Gelişim Süreci” *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu*, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi 07-09 Aralık 2005. ss. 13-35.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1973). *Milli Eğitimde 50 Yıl 1923-1973*. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara DİE.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1946). *Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri. (1943-1944)*. Ankara DİE.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1947). *Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri (1944-1945)*. Pulhan Matbaası, Ankara DİE.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1947). *Milli Eğitim, Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri (1945-1946)*. Pulhan Matbaası Ankara DİE.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1948). *Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, (1946-1947)*. Pulhan Matbaası, Ankara DİE.

- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1949). *Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, (1947-1948)*. Pulhan Matbaası, İstanbul DİE.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1950). *Milli Eğitim, Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri (1948-1949)*. Yeni Matbaa, Ankara DİE.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (a) (1952). *Milli Eğitim İlk Öğretim İstatistikleri (1949-1950)*. Yeni Matbaa, Ankara DİE.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (b) (1952). *Milli Eğitim Orta Öğretim İstatistikleri (1949-1950)*, Yeni Matbaa. Ankara DİE.
- Başvekalet İstatistik Umum Direktörlüğü (1939). *Maarif 1937-1938 İstatistiği*. Suhulet Basımevi, İstanbul.
- Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (1933). *Maarif 1923-1932 İstatistikleri*. Devlet Matbaası, İstanbul DİE.
- Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü (1935). *Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği*. Ankara DİE.
- Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (1942). *Maarif İstatistikleri (1939-1940)*. Ulusal Matbaa, Ankara DİE.
- Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (1943). *Maarif İstatistiği 1940-1941*. Ankara Basım ve Ciltevi Ankara DİE.
- Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (1944). *Maarif İstatistikleri (1941-1942)*. Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara DİE.
- Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü (1956). *Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim (1952-1953)*. Saim Troman Matbaası, Ankara DİE.
- Beşinci Milli Eğitim Şûrası (Çalışma Esasları, Komisyon Raporları, Konuşmalar), (1954), T.C. Maarif Vekâleti Yayınları.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BCA),
BCA,30-11-1-0/26-30-1.
BCA,30-11-1-0/235, 35, 10.
BCA,30-11-1-0/270-16-4.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA),
BOA.,C. MF., 136/6782, 1281.
- Demirci, P. (2021). 1946 ve 1950 Seçimleri: Siyaset, Bürokrasi, Propaganda ve Demokrasiye Geçiş Eğilimleri . Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi , 9 (1) , 119-142.

- Dinç, S. (2015). *Türk Eğitim Tarihinde Yapılan Milli Eğitim Şûraları ve Uygulamaları (1939 – 1960)*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Ekinci Y. (2007). *Siyasi Parti ve Hükümet Programlarında Eğitim*. MB Kültür Yay. Ankara.
- Erdoğan, S. , Aslan, Z. (2021). Demokrat Parti Döneminde Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri: İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönemin Mirası ve Soğuk Savaş Etkisi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 21 (42) , 295-317.
- Gönlübol, M., Ülman H., Esmer A. Ş., Sar C., Sezer D., Sander O. ve Kürkçüoğlu Ö. (1996). *Olaylarla Türk Dış Politikası, 1919-1995*. Siyasal Kitabevi. Ankara.
- Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi (HSV),
HVS, H.1312/M.1894-1895.
HVS, H.1315/M.1897-1898.
HVS, H.1325/M.1907-1908.
- Karakök, T. (2011). Menderes Dönemi'nde 1950 – 1960 Türkiye'de Eğitim . *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* , (2) , 89-97.
- Kuşçi, A. (2021). *Türk Eğitim Tarihi (1923-1950)*. İksad Yayınevi, Ankara.
- Lewis, B. (2000). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Çev. Metin Kıratlı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, İstanbul.
- MEB. (2002). *Millî Eğitim Sayısal Veriler (2001-2002)*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Özkan, S. (2008). *Türk Eğitim Tarihi*. 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Özkaya Duman, O. , Birsal, H. (2016). Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Bu Politikanın Dinamiklerine Etki Eden Dış Gelişmeler. *Atatürk Dergisi*, 1 (1) , 299-318 .
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Sert, A. (2021). *1923-1960 Döneminde Sosyal, Siyasi, Ekonomik Açısından Balıkesir* (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşir, N. (2013). *Balıkesir Şehri ve Tarihi Araştırmaları*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitü Başkanlığı (b) (1963). *Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim (1953-1960)*. Ankara DİE.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitü Başkanlığı (a) (1963), *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim (1953-1960)*. Ankara DİE.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Umum Müdürlüğü (1957). *Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim (1950-1951)*. Biricik Matbaası, Ankara DİE.

- Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü (1963). *Milli Eğitim İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim (1953-1960)*. Ankara DİE.
- Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (1954). *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim (1950-1951)*. Ankara DİE.
- Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (1957). *Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim (1952-1953)*. Ankara DİE.
- Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (a) (1952). *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim (1951-1952)*. Ankara DİE.
- Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (a) (1951). *Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim (1950-1951)*. Ankara DİE.
- Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (b) (1952). *Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim (1951-1952)*. Ankara DİE.
- Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (b) (1951). *Milli Eğitim İstatistikleri Meslek Teknik ve Yüksek Öğretim (1950-1951)*. Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi (1928). *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi*. Matbuat-ı Müdüriyet-i Umumiye. İstanbul.
- Uygun, K. (2006). *Karesi İdâdîsi ve Sultânîsi*, (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yurt Ansiklopedisi (1982). İl il Türkiye, dünü, bugünü, yarını (Balıkesir), *Yurt Ansiklopedisi c.2*, s.1102-1240, Anadolu Yayınları.

Extended Abstract

In the newly established Republic of Turkey, it was desired to increase the number of primary schools, secondary schools, and high schools throughout Turkey, and village primary schools were especially given more importance. In this respect, Balıkesir has presented an advantageous structure in the education campaign initiated in the aforementioned period, with its strong experience in education and culture from the past.

As a result of the investments made in the field of education in Balıkesir during the Early Republican Period, considerable progress was achieved in the field in question. As a matter of fact, according to the Education Yearbooks, 477 primary schools, 7 secondary schools (Ayvalık, Bandırma, Burhaniye, Edremit, Erdek, Gonen, Sındırgı), 7 secondary vocational and technical education schools (Savastepe Village Institute, Balıkesir Necati Teaching School, Balıkesir Girls Institute, Balıkesir Boys Art Institute, Balıkesir Village Midwifery School, Middle Trade School, Trade High School) and one high school (Balıkesir High School) started to give education in Balıkesir in 1950. Thus, in the Early Republican Period, Balıkesir reached a certain level in terms of education and educational institutions.

In the Early Republican Period, the Second World War and the political, social, and economic conditions that were brought about by this war led to a change of power in Turkey. Thus, the war economy policies of the Second World War and the desire for new power created by these policies in the people were met with the establishment of the Democratic Party on January 7, 1946, and the DP was victorious in the elections held on

May 14, 1950, with 52% of the votes. DP, which came to power in this way, carried out a development policy in many political, social, economic, and cultural areas in the country during its rule. One of these areas was education, which had an important function in the future of the country.

Based on the general information given above with regards to education, there were great developments in the field of education in Balıkesir as in the whole country during the Democratic Party government as of 1950, and several important actions were carried out to spread education throughout Balıkesir. Hence, new schools were built in the city centre, districts, and villages of Balıkesir, and a serious increase was achieved in the number of literate people. Since there was an increase in the number of primary, secondary, secondary vocational, and technical education schools, high schools, and colleges after 1950, there was also a noticeable increase in the number of teachers and students compared to previous years.

During the DP's rule (1950-1960), the number of primary schools in Balıkesir increased by 83 within 10 years, from 477 to 560. 54 of these schools are in city and district centres and 506 of them are in villages. The number of secondary schools increased by 10 within 10 years, and the total number of these schools increased to 17. With this increase, the number of secondary schools in Balıkesir has more than doubled. The new secondary schools were Manyas, Susurluk, Dursunbey, Ivrindi, Bigadic, Kepsut, Savastepe, Havran, Balya, and Edincik secondary schools. During the DP period, the number of secondary vocational and technical schools increased by 11, and reached 18. Thus, an increase of more than 2 times was observed in the number of secondary vocational and technical education schools, similar to secondary schools. The newly opened secondary vocational and technical education schools were Savastepe Primary Teaching School, Edremit Girls Institute, Affiliated Boys' Secondary Art Schools (Balıkesir, Ayvalık, Bandırma, Edremit), Independent Boys' Secondary Art Schools (Balıkesir, Ayvalık, Bandırma, Edremit) and Imam Hatip Secondary School. There was also an increase in high schools during the DP period in Balıkesir. In fact, Balıkesir High School, which officially started its educational activity in 1932, functioned as the only high school of Balıkesir in terms of general high schools until 1954. After this date, 4 new high schools were opened in 1956, 1957, and 1959, respectively. The new high schools that were founded were Bandırma High School, Edremit High School, M. Hasbi High School, and Private Turkish High School. In this way, the number of high schools became 5, which meant a five-fold increase. During the DP period, one institute was established at the higher education level in Balıkesir. Balıkesir Necati Education Institute, the origin of which was Balıkesir Necati Teaching School, started to accept students in the 1954-1955 academic year.

In Balıkesir, there was an increase in education in the DP period in all types of schools compared to the previous period. As a matter of fact, this number increased from 477 to 560 in primary schools, from 7 to 17 in secondary schools, from 7 to 18 in secondary vocational and technical schools, and from one to 5 in high schools. In addition, a higher education institute was established in the same period. In conclusion, it is possible to state that there was an increase in both the number of students and the number of female students as a result of the new schools opened in Balıkesir during the DP period.

